

Palánka (Palanca)

Palánka a Tatros-völgy első moldvai települése, ahol a hajdani székely lakosság elrománosodott, de az állandó székelyföldi utánpótlás hatására kis katolikus közösség itt is található. A falu megőrizte néprajzi és népi építészeti hagyományait és régi csángó népviseletét. Egyike a tipikus hegyvidéki faluknak az építmények stílusára, a lakásbelsőre, a kézművességre és a hagyományos gazdálkodás tekintetében is.

Palánka a Gyimesi-szoros utáni első település, 630-640 méter tengerszint feletti magasságban jórészt a Tatros bal partján, de áterjed a jobb partra is, szemközt a Csügés patak összefolyásával a Tatros-völgyi országút és vasútvonal mentén, 47 kilométerre Csikszerezdtől, 88 kilométerre Bákótól és 33 kilométerre Kománfalvától (Comănești).

Természeti környezete a Csiki- és a Tarkó-masszívumok, a kréta és a paleogén kárpáti övezetek találkozási vonalán, keleten a Csudomir vonulata elvégződésénél. A Csiki-hegyek a Keleti-Kárpátok központi kristályos övezetének alacsonyabb lépcsőjét képviselik, amelyet a hátrátnálkisebb masszívumokra tagolnak, mint a Kotumba (1252 m), Körunta (1517 m), Lapos (1337 m) stb. A Tarkó nyugaton még kréta övezetbe tartozik, de keleten a szomszédos Cărunta–Csudomir vonulat masszív paleogén homokkőből felépített 1664 (Grindusu) és 1649 (Csudomir) m magas csúcsokkal.¹ Itt található az ún. Gyimesi-szoros Gyimes és Palánka faluk közt, ahol a Gyimes és Bilibok kiemelkedések közt szorul össze a völgy 648 méter tengerszint feletti magasságban.

Ez a szoros volt az I. világháborúig a határ Moldva és Ausztria–Magyarország között. Itt volt a határállomás és a vám. A magyar oldalon a határőr laktanyák és a határt ellenőrző vár romjai még most is láthatóak.

1467-ben itt és Ojtoznál vonult be Mátyás király serege, amely ellenállás nélkül vonult be Moldvabányáig, ahol legyőzte a moldvai hadsereget. A győzelem után viszont elmulasztották az óvintézkedése-

¹ Velcea Savu, Valeria Savu, 1982. 71–72.

ket, így Nagy István (Ștefan cel Mare) vajda serege felgyűjtotta a várost s visszavonulásra készítette Mátyás király seregét. 1457-ben ugyanis Jászvásárban hűséget fogadott Mátyásnak a vajda, aki Moldvát és a vajdát kegyelmébe fogadta. A büntető hadjárat így eredménytelen maradt.

1648-ban Vasile Lupu vajda egy kancellár vezetésével küldöttséget menesztett Kemény János, I. Rákóczi Ferenc küldötte után, hogy Jászvásárba hívja, mert olyan dolgokról akart tárgyalni, amit nem bízhattott a követekre.¹

A település Dimitrie Ghica Comăneșteanu birtokán keletkezett, amely több mint 8800 hektár területű, magába foglalva az „Apathavas” nevű erdőséget is.²

A falu leírását *Bákó megye földrajzi szótárában* található meg. 1802-ben épült ortodox temploma van, 154 családfő, illetve 656 lélek élt ott, akik 49 lovat, 432 szarvasmarhát, 81 sertést és 91 kecskét tartottak. 7 vízfürész, 2 vízimalom, 1 posztóványoló és számos új épület volt a telepen, amelyeket a Goetz Részvénytársaság épített fel.³

Az 1930. évi népszámlálás adatai közt először értesülünk katolikus lakóiról. 69 katolikus lakosából 24 magyar származásúnak és 13 magyar anyanyelvűnek vallotta magát.⁴

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával 849 lakosából 122-en voltak katolikusok, akik közül Tánczos Vilmos egyetemi tanár felmérése alapján 20-an ismerik és beszélik a magyar nyelvet.⁵

2005-ben 60 család és 172 katolikus lélek élt Palánkán, amely régen Dormánfalva főkegyháza volt, majd 1941 óta a csügési plebániához tartozik.⁶

Palánkának nincs katolikus temploma, ezért a közeli Csügésre járnak istentiszteletre.

Palánka lakói hagyományos gazdálkodással foglalkoznak. Földműveléssel, állattenyésztéssel, erdőkitermeléssel, gyűjtögetéssel és falmegmunkálással foglalkoznak. Jelentős a méhészete. A havasi legelők kitűnő mézelőhelyek. 1891–1892 években 382 méhkaptára több mint 1½ tonna mézet és több mint 1 tonna viaszt termelt.⁷ Földművelést az

¹ Racoviță, 1895. 410.

² Uo. 409–410.

³ Uo. 409.

⁴ Domokos, 1987. 524.; Manuilă, 1938. 538, 34–35.

⁵ Tánczos, 2002. 166.

⁶ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 321.

⁷ Ichim, 1983. 51.

irtásokon végeznek. Hagyományos kultúráik a búza, köles, árpa, rozs, zab és a kender.

Még most működő vízimalma is van. Gyimes és Palánka azok a hegyvidéki települések, ahol még napjainkban is megrendezik a hagyományos vásárokat, ahol a népművészeti kincsek gazdát cserélhetnek.

Pancsuj (Panciu)

Pancsuj nem tartozott a régi csángó telepek közé, de szüret idején a csángók tömegesen látogatták, és munkát vállaltak a szőlő betakarításakor. Itt is kialakult az ide telepedett csángó lakoságnak egy kis közössége, amely Tekucs fiókegyházát alkotja. Ide jártak szüretelni a vizántai csángómagyarok is.

Pancsuj az Alsó-Szeret síkságának az északkeleti peremén helyezkedik el a Dealul Mare domb lábánál 230 méter tengerszint feletti magasságban a Susica folyó bal parján, szőlősök által övezett környezetben 28 kilométerre Foksánytól északnyugatra, a Foksány–Bákó-országúttól a Susica völgyébe kiágazó úton 12 kilométerre az elágazástól.

Először 1589. július 20-án említették Crucea (Kereszt) néven.¹ Mai nevén (Târgu Panciu) 1798. december 20-án említették.²

A 19. század végén megjelent *Putna (Pancsu) megye földrajzi szótárában* részletesen bemutatják a települést. 342 ház volt, 513 család élt ott, illetve 2190 lakosa, akikből 1110 volt a románok száma. 42 volt magyar, 20 bulgár, 13 görög, 1 török és 1004 más nemzetiségű.³ Felekezet szerint 1139 ortodox mellett 868 izraelita 130 örmény, 52 katolikus és 1 mohamedán élt.⁴ Foglalkozásuk szerint 35 földműves, 114 kézműves, 147 kereskedő, 47 szabadfoglalkozású 211 munkás és 193 szolgálo volt.

¹ *Tezaurul Toponimic al Româneli Moldova*. 1991. II. 837.

² Uo.

³ Canianu și Candrea, 1897. 227.

⁴ Uo.

Két ortodox temploma mellett egy kis kolostor is volt a régi faluban. A Brazi (Fenyők) kolostort Dimitrie nevezetű szesztes alapította, aki 1812-ben jött Szucsáváról, lévén a bogdanai kolostor főnökének a testvére. Kis templomot épített a kolostornak, amelyet 1834-ben kőtemplommal helyettesített, és 4000 vedres pincét épített melléje. 1847-ben halt meg, és a kolostorban temették el. A kolostort a Hăulita patak választja el Pancsujtól, ennek a jobb partján a meredek oldalon áll a kis remetekolostor. Újraalapították mint apácakolostort 1990-ben.

Ez a település teljesen a szőlőművelésre szakosodott. Nem szántának itt, nem vetnek, de sok mesterember és kereskedő telepedett ide. A 113 kereskedőből volt 55 korcsmáros. Ezenkívül 21 csizmadia, 13 kőműves, 12 szabó, 9 mészáros, 8 halász, 3 borbély, 3 bádogos, 2 bocskoros, 2 asztalos, 2 favágó, 2 kelmefestő, 1 üvegező stb.¹

Július 24-én nagyvásárokat rendeznek. Ezenkívül minden vasárnap hetipiac van. A régi faluban kis 32 ágyas kórház működött, és ott volt a Putna gyalogezred egyik helyőrségi századának a telephelye.

A 2002-es népszámlálási adatok szerint Pancsuj városnak 8839 lakosa volt.² Szőlészeti központ. Hordógyára, kötöttárugyára, élelmiszeripara (hús, tejtermékek, szeszesitalok és kenyérgyártás) van. Híres szőlőhegyek vannak a környékén és nagy borászati központ. Híres a pezsgőkészítés. Természetrzaji múzeumában nagy részlege van a szőlőtermesztésnek. Turisztikai nevezetességei közt templomai jelentősek. A plebániatemplom (ortodox) a Szent Apostolok temploma volt és fiókegyháza az Ájtatos Piroska temploma. A Szent György-templomát 1676-ban építették, majd 1843-ban kő-tégla templomot építettek a helyére. Még megemlíthetjük az I. világháború hősi halottainak az emlékművét és Ion Slavici író mellszobrát.

2005-ben 30 család és 100 katolikus lélek élt a városban. Ez a közösség még egyelőre templom nélküli s a tekucsi plebánia igazgatása alatt áll.

¹ Uo.

² http://www.edrc.ro/recensamant.jsp?regiune_id=503&judet_id=810&localitate_id=815.

Parincsea (Parincea)

A 19. században virágzó katolikus közösség élt Parincseán. Templomot is építettek. A század második felében a feltámadó román nacionalizmus tettlegessé erősödött, és nyílt konfliktusba torkollt. Mivel Romániában nem nyerhettek jogorvoslást, kénytelenek voltak elhagyni a falut. A 20. században a szomszédos falukból betelepült mintegy félszáznyi katolikus alkot most itt kis katolikus közösséget.

Parincsea a Cornișel patak, a Rekettyés bal oldali mellékpatakja, valamint egy másik patak, a Zlătaru mentén alakult ki a Bákó-Tekucs-országút mentén 25 kilométerre Bákótól. A község hivatalos neve Târgul Parincea (Parincsea Vásárhely), amely Parincsea faluból és a hasonló nevű vásárhelyből áll.

A település a moldvai központi fennsíkhoz tartozik, ahol prekambriumi kristályospala-talapzatra neogén üledékek rakódtak le, amelyek dél felé enyhén dőlt rétegeket, agyag-, márga-, homokkő- és homokrétegeket alkotnak.

A 18. században keletkezett falvak közt emlegetik. Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában 12 házzal és 12 családfővel szerepelt, akik 4 ló- és 47 ökröfogatot tudtak kiállítani.¹

Jerney János Poncsest néven említette, mint amely Velén Vlădnikhoz kapcsolt félegyháza, az Áthosz hegyi kalugerek birtoka, amelyet az aknavárosi kolostor főnöke kormányoz. 5 család és 25 lélek katolikus lakója volt, akik mind tudnak magyarul.²

Az 1850. évi sematizmus Parincsel néven említette 146 katolikus lakossal Szűz Mária mennybemenetele tiszteletére szentelt templommal.

Kovács Ferenc Parint néven említette 1857. évi kimutatásában utalva 180 katolikus lakosára és templomára.³

A század 60-as éveiben egyedülálló súlyos konfliktus robbant ki románok és magyarok közt. A katolikusok bárhol együtt voltak az

¹ Domokos, 1987. 105.

² Jerney, 1851. I. 203

³ Kovács, 1870. 50.

ortodoxokkal, mindenütt agresszivitással kezelték őket, amely sokszor tettelegessé fajult. A konfliktus a Moldvai Államtanács Titkársága elé került, de Romániában ilyen ügyben akkor sem lehetett jogorvoslást nyerni, s nekik kellett elhagyniuk a települést. Az ortodoxok bojkottálták és „banghinok”-nak nevezték őket. 1862 után a reklamáció évétől 14 évig egyetlen katolikus lakost sem említettek itt.

Bákó megye földrajzi szótára szerint a 19. század végén 283 családfő és 942 lakosa volt az egész községnek, akik közül 686-on románok voltak, 228-an zsidók és 28 magyar volt.¹ 70 lovat, 376 szarvasmarhát, 153 sertést, 33 kecskét és 776 juhot tartottak, amelyek több mint 1500 kilogramm gyapjút adtak. 60 méhkaptára pedig 1890-ben 240 kg mézet és 60 kg viaszt termelt. Szőlősök is voltak 25 hektárnál nagyobb területen.² A lakosságból 618 földműves, 30 kisiparos, 79 kereskedő, 6 szabadfoglalkozású és 22 szolgáló volt.³

Régen szabadparasztek éltek a faluban. Még megtalálhatók az utolsó tulajdonos házai, vízimalom és gabonások is, valamint az elárusító-bódék. Lakói közül legtöbben földművesek voltak, de voltak fuvarosok, asztalosok, csizmadiák, szabók és szücsök.⁴

Weigand Gusztáv a lipcsei egyetem nyelvészprofesszora moldvai tanulmányútja alkalmával a románokkal keverten élő *sz-ező* beszédű csángó települések közt sorolta fel „Părincea Hoești” néven, tehát összekapcsolva a szomszédos Hordzsesttel.⁵

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával csak 28 katolikus lakosa volt, akik közül 14 magyar származásúnak és 1 magyar anyanyelvűnek vallotta magát.⁶ 2005-ben 10 család és 40 személy volt katolikus a faluban.⁷ Katolikus közössége 1978 óta a lábnikai katolikus plebánia fiókegyháznak számít.

Amint láttuk, ez a kis katolikus közösség a szomszédos magyar faluból származik: Lábnikból és Velényből, de nem alakult ki itt erős

¹ Racovița, 1895. 552.

² Uo.

³ Uo.

⁴ Uo. 415.

⁵ Weigand, Gustav: *Fremde Elemente in der Moldau*. In: Domokos, i. m. 128.

⁶ Domokos i. m. 530.; Manuilă, 1938. 539, 36–37.

⁷ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 344.

vallási közösség. Parincea esete híven tükrözi, milyen sok megaláztatást és megkülönböztető bánásmódot kellett elszenvedniük a katolikus magyaroknak, akik megőrizték nemzetiségüket és hagyományukat.

Paskán (Pașcani)

Paskán kis jobbágyfalu volt uradalmi kastéllyal, átkelőhely a Szereten, majd vásárhely, amely a vasútépítés után vált jelentős várossá, s jelenleg Jász megye második legfontosabb központja. Nem azonos a Bákó vidéki Bandinus által is emlegetett Páskánnal, amely Trunk vidékén létezhetett, s amely kezdetben magyar falu volt, s amelynek csak a híre maradt. Az előbbi település a 19–20. századi közlekedési és ipari funkciója révén vált fontos központtá. A katolikusokat is a vasútépítés és az ipar fejlődése vonzotta ide.

Paskán a Szucsávai-fennsík déli részén települt a Szeret völgyében, 40-40 kilométerre Románvásártól és Folticsentől, 61 kilométerre Szucsávától és 76 kilométerre Jászvásártól 200–235 méter tengerszint feletti magasságban.

A Szeret széles, folyosónak is nevezett völgyében 8 negyedkori teraszszint alakult ki, amelyek a középszarmata üledékekre telepedtek. Ártéri és nedves tavi talajok borítják a felszínt. A magasabb helyeken agyagos illuviális és podzolos talajok vannak. Paskán a Szeret 4-7 méter magas ártéri teraszán és a középső 20-30 méter magas teraszán települt. Mivel utóbbi meredeken emelkedik ki, a település két részre tagolódik Felsővárosra és Alsóvárosra.

A mai város három településmagból alakult ki: 1. Paskán falu, a mai város magja. 2. A paskáni birtok központja (Központi negyed). 3. Fântânele (Kutak) falu, északnyugati negyede. A település észak-dél irányban a Szerettel párhuzamosan húzódott, majd központi részén nyugat felé terjeszkedett a Brătianu-Mârzescu kisajátított birtokon. Itt keletkeztek a munkásnegyedek, összekötve Fântânele, Blăgești és Lunca településekkel.¹

¹ *Jași. Monografia.* 1980. 73.

Nevét Oana Paşcu bojárától nyerte, akinek itt birtoka és udvarháza volt.¹ Paskán neve már a 15. században előfordult okiratokban. Alexandru vajda Szucsávában 1419. április 8-án kiadott adománylevelében és Stefán vajdának a tázlói kolostor részére 1481. február 1-jén Szucsávában kiadott adománylevelében is szerepelnek a paskáni és drăgoeşti bojári birtokok, amelyeket a Dragos mezején idéz.²

A települést először mint jobbágytelepet 1453-ban említették okiratban a Mocka erdő mellett, Oană Paşca bojár udvarházával kapcsolatban.³

A lengyel hadsereg naplójában is megjelent Paskán. 1686. szeptember 25-én Iacob Sobieski, Sobieski lengyel király fia, miután az ellenes csapatok felkutatására indultak, megpihent Paskánál.⁴

1700-ban a lengyel követek a török porta felé haladtukban Moldván át utaztak. Hazafelé, szeptember 13-án Paskán mellett állomásoztak a kiöntött Szeret mellett, s csak második nap tudtak átkelni szekereikkel.⁵

Constantin Cantemir idején (1710–1714) a Sobieski vezette lengyelek és a tatárok felgyújtották Paskánt is, nagy károkat okozva. Paskánál vonult el a Ferența vezette had, amely Neamţból kelt útra, hogy megdöntse Racoviţa Mihai harmadik uralmát.⁶

1803-ban, Iordache Balş kincstárnoksága idején 382 bujdosó (liud) dolgozott Paskánban, amihez hozzájött még 22 céhes bujdosó és még 12, akik után nem fizettek adót. Ezek szántóvetők és dohánytermesztők voltak.⁷ Az 1809. évi országgyűlés idején a már fentemlített Balş kincstárnok Iancu fiára bizta birtokait, egész falukat, Paskánt az összes tartozékaival és Conţeştel, amelyet a Probota kolostortól szerezte meg, a következő feltételekkel:

- 1). A paskáni templomban legyenek papok, változtatás nélkül.
- 2). Hogy fenntartsa az iskolát tanítóval.

¹ Iacovoci, 1995. 11.

² *Arhiva Istorică B. P. Haşdeu*. 1885. Tom. I. 75. 110.

³ Obreja, 1979. 167.

⁴ Călători, 1980. 433.

⁵ Călători, 1983. 173.

⁶ Neculce, II. 233, 252.

⁷ Ionescu, 1894. 235.

3). Évente tartson két megemlékezést a templomban.

4). Viselje gondját a remetekolostornak.¹

Egy 1814. november 16-án kiadott oklevél megerősíti Iordache Ruset kincstárnokot a Szucsáva területi paskáni uradalom és a Herló tartományi Hodora birtokában, amelyet árverésen vásároltak a Constantin Moruz uralkodó fiai, Dimitrachi és Panaiotachi gondnokától (gyámjától).²

A faluban és a vásárhelyen is sokat beszéltek a vidéket rettegésben tartó (pusztító) rablókról. A moldvai és szucsávai érsekség történetében leírták, hogy három török bandita 1826-ban elrejtőzött egy paskáni malomban (valószínű a Timár patak mellett), akik levágták a molnárt és nyomuk veszett a Hârtoape melletti árterületen.³

Paskánvásárhely újabb keletű. 1842–1845-ben keletkezett.⁴ 1872 előtt mindössze két fogadó és néhány üzlet volt itt. Mihail Sadoveanu, a nagy román regényíró, Paskán szülötte így jellemezte egyhangú légkörét, mint „ahol nem történik semmi”.⁵

Csak a vasútépítéssel kezdett felvirágozni. A paskáni állomás mellett, a teraszon fekvő dombi vásártól 800–1000 méterre a völgyi vásár alakult ki (így nevezik a paskániak). 1856-ban a vasútépítés megkezdésekor sok katolikus család is ideköltözött. A 19. század második felében egyike lett Moldova legjelentősebb vásárainak. Évente 21 sokadalmat is tartottak (fa, gabona, szarvasmarha). 1869-ben már vasúti csomópont, s felépültek a vasúti műhelyek, a mozdony és a vasúti kocsiszín.

A műhelyek mellett felépült a katolikus templom is 1872-re, amelyet Nagyboldogasszony tiszteletére szenteltek fel. Ami érdekesség, az, hogy 130 évvel korábban itt már bevezették, hogy a román nyelven kívül német és lengyel nyelvet, valamint katolikus vallást is oktattak, minden közjegyző által hitelesített kérvény nélkül. Csak a magyar nyelvet, a katolikus tömegek anyanyelvét kellett hátrányosan megkülönböztetni.

¹ Uo. Forrás: *Uricariul de T. C.* Vol. XI. 337. és XVI. 280.

² Uo. Vol. VI. 299.

³ Ionescu, 1894. 236.

⁴ Iacovici, 1995. 11.

⁵ Obreja, 1979. 167.

Frunzescu 1872-ben megjelent településszótára szerint a hozzá tartozó falvakkal együtt 8040 lakosa volt és az alprefektúra központja volt.¹

A 19. század végén megjelent *Jasi megye földrajzi szótára* részletesen bemutatta Paskán települést. Három címszóban is foglalkozik vele: Paskán, Paskánvásárhely és Paskán állomás. Az egész községben 1890-ben 2302 ház volt, 2416 családfő és 10498 lakos (5314 férfi és 5184 nő) élt. 916 volt „idegen”, nagyobb részét zsidó. Foglalkozásuk szerint 75 kereskedő, 94 kocsmáros, 93 kisiparos stb. működött a településen. 585 lovat, 3155 szarvasmarhát, 3626 juhot, 15 kecskét és 750 sertést tartottak. 8 ortodox és 1 katolikus temploma volt. A község birtoka Eugen Alcaz utódai kezében volt, aki Roznoveanu Rozettitől vásárolta az összes hozománnyal együtt (ökrök, vetések stb.), 2 600 000 lejért. Területe 10 822 hektár volt, nagy része megművelt föld. 1664-ben 40 vezető-, 586 napszámos- és 354 szegényparasztnak osztottak földet, összesen 3229 fűlcsát. Kukoricát, búzát, rozst, zabot, repcét, árpát, burgonyát, kendert, lent, babot, *anisont*, borsót és komlót termesztettek, a bevetett területek arányában felsorolva. Volt 6 malom, 2 ványoló és 1 szappangyár.²

Paskánvásárhelyen 166 ház volt, 166 családfő, 782 lakos, akik közül 602 idegen (nem román) volt, főleg zsidók, németek, lipovánok, magyarok stb. Foglalkozásra nézve nagy részük kereskedő, egynek egy-egy földműves. Itt működött a község háza, a bíróság, és itt volt egy gyalogos század központja. Ortodox templomát a Szent Vajdák tiszteletére a Roznoveanu család építette.³ Minden vasárnap vásárokat rendeztek. Ezenkívül nagyvásárokat Kisboldogasszony (szeptember 8.), Szent Demeter (október 26.), Szent Miklós (december 6.), Szent Teodor, Gyümölcsoltó Boldogasszony (március 25.), Virágvasárnap (április 16.) napjain. A Szereten pontonhíd vezetett keresztül (közút) Paskán és Blăgești közt és vashíd a paskán–jasi–vasútvonalon.⁴

¹ Frunzescu, 1872. 344.

² Ionescu, 1894. 233.

³ Uo. 234.

⁴ Uo.

Paskán vasútállomás a Szeret ártéri teraszán helyezkedik el. Itt vannak a vasúti műhelyek, mozdony, vagonjavító és a vasöntöde. 350-400 hivatalnok és művezető dolgozott itt. Szintén kialakult egy kis vásárhely is, a „Völgyi vásár”. 164 ház, 263 családfővel és 1230 lakossal. Itt van a katolikus templom is (1872).¹

1902-ben 700 katolikus lakosa volt Paskánnak.² Nicolae Iorga, a nagy román történétíró a 20. század elején megjelent, az országot bemutató munkájában írja: „A dombon egy 17. századi bojárház van, ahol az ős Paşcu és utódainak a telepe volt. [...] Itt egy csodás új ipartelep van zsidó utcával és egy békés keresztény külvárossal, egy évszázados régi templommal. [...] Az állomás körül a műhelyekben és az óriási kemencék körül egy egész világ dolgozói: gyökértelen lengyelek, németek, románok sürgölődnek. [...] Egy tágas udvarban emelkedik egy régi templom hatalmas harangtoronnyal, amelyet 1807-ben javítottak meg. [...] A román–lipován falu szomszédságában a tágas és jól megművelt kolostor területe.”³

1900-ban 10 000, 1912-ben 11 695 lakosa volt.⁴ 1930-ban 13 968 lakosából 315-en voltak katolikusok, akik közül 30-an vallották magukat magyar nemzetiségűnek, 28-an magyar anyanyelvűnek.⁵

1956-ban rajonszékhely lett. A központ korszerűsödött: az úthálózata mind szabályosabbá vált, a külvárosok azonban megőrizték falusias arculatukat.

1977-ben 25 355 lakosa volt. Aktív lakossága elérte a 9200 főt, akik 15 ipari vállalatban, a közlekedésben és más szektorokban dolgoztak.⁶

Legfontosabb ipari üzemei a vasútfelszerelés-gyártó vállalata, a függöny- és kötöttárugyára (95% női munkaerővel), malom, épület-elemgyár, kenyérgyár, hús-, tejfeldolgozó üzem, cukorgyár, vulkanizá-

¹ Uo. 236.

² Auner, 1908. 79–80.

³ Iorga, 1972. II. 60–62.

⁴ Obreja, 1979. 167.

⁵ Domokos, 1987. 255.

⁶ Obreja, 1979. 167.

ló, asztalos- és kerekesüzem stb. 1977-ben a közlekedésben 2015-en, a mezőgazdaságban 2013-an dolgoztak.¹

Művelődési életének központjai a Művelődési Ház, a Könyvtár és a Mozivállalat. Van 8 általános iskolája és 2 líceuma. Van 2 poliklinika és 2 kórház. Sadoveanuról elnevezett múzeuma 1970-ben létesült a 17. századi Cantacuzino-házban.² A város nyugat felé terjeszkedik. Itt épült az új kereskedelmi központ is.

Legfontosabb idegenforgalmi látványosságai a 17. századi Cantacuzino–Pașcanu ház. Kétszintes, felül fonott kőoszlopokkal díszített portikusszal. Boltozatos termeiben etnográfiai (néprajzi) múzeumot rendeztek be. A Szent Vajdák templomát (Stefan cel Mare út) 1664-ben építették. Iordache Cantacuzino kincstárnok idején, majd 1807-ben részben újjáépítették.³ A moldvai építészet jellegzetes alkotása. Ezenkívül megemlítjük az 1907. évi parasztfelkelés emlékművét.

A környék kirándulóhelyei közül megemlítjük a 8 kilométerre nyugatra elhelyezkedő Mocka erdőt évszázados tölgyekkel és turistapihenővel, menedékházzal. A 15 kilométerre északnyugatra fekvő Lészped fazakas- és bundakészítő központ.

Paskán 1925 óta önálló plebánia. 1945-ben a háborúban romosodott templomát lerombolták. Ezért 1945 után Folticsény fiókegyháza volt, 1965-től Halasfalvához csatolták, majd 1971-től Merszefalva fiókegyháza volt. Az 1965 utáni iparosítás alkalmával sok katolikus költözött ide. Dévai típusú villát alakítottak katolikus templommá és páduai Szent Antal tiszteletére szentelték fel. 1985-ben engedélyezték új templom építését, amely 1996-ra készült el. 1990-ben újra önálló plebániává alakult. Akkor 420 katolikus család, illetve 1200 hívő élt a városban.⁴

Az 1992. évi népszámláláskor 1317 katolikus és 7 református lakosa volt.

¹ Uo.

² *România. Ghid Turistic.* 1983. 377.

³ Iacovici, 1995. 11.

⁴ Uo.

A 2002. évi népszámláláskor 42 057 lakosa volt.¹ 2005-ben a katolikusok száma 411 család, illetve 1315 lélek volt.²

Paskán híres szülötte Mihai Sadoveanu, az egyik legnagyobb román regényíró, aki az 1952-ben megjelent *Nicoară Potcoavă* című regényében a csángómagyarokról is írt.

Paskánba, a régi román jobbágyfaluba a 19. század második felében a vasútépítés és a 20. században az iparosítás vonzotta a katolikusokat, akik most erős katolikus közösséget alkotnak.

Perzsol (Pârjol)

Újonnan keletkezett kis katolikus közösség él Perzsolban. Régen nem szerepelt a katolikus statisztikákban.

A legújabb, 1968. évi közigazgatási reform alkalmával a szomszédos Pusztina lakói fellázdáltak a régi községközpont, Grigoreni ellen. Az emberek azt követelték, hogy ne tartozzanak többé Grigorenihez, csatolják őket Perzsolhoz. A hatóság ez alkalommal meghallgatta kérésüket, s azóta Perzsol faluja Pusztina. Ebből a faluból többben beköltöztek az új községközpontba, így alakult ki a perzsoli katolikus közösség, amely a pusztinai plebánia leányegyháza, templom nélkül.

A Nagy Tázló jobb partján települt a Kukujec patak torkolata közelében.

Perzsol falu egy leégett erdő helyén keletkezett, innen származik a neve, amely felperzseltet (leégettet) jelent.

Régi neve „Văriștea” volt.³

Ortodox templomát 1871-ben a birtok egyik bérlőjének a segítségével építették. 1890-ben 80 családfő, illetve 308 lakosa volt. 6 lovat, 185 szarvasmarhát és 31 sertést tartottak.⁴

¹ *Anuarul Statistic*. 2002. 41.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 330.

³ *Monografia comunei Pârjol*, 1973.

⁴ *Racoviță*, 1895. 415–416.

A határában egy nagy halom található nyílással és három sor sáncal körülvéve. A legenda szerint 1848-ban az oroszok és a magyarok közti csatában pusztult el a régi Vărișteea falu. A faluban petróleum-üzem működött.¹ A környéken petróleumkutak vannak.

1993-ban 10 család és 34 lélek,² 2005-ben 16 család, illetve 43 lélek volt a katolikusok száma.³

Pietroszu (Pietrosu)

A mojnesti agglomeráció egy sor települést olvasztott magába, amelyeknek a lakosságát a kőolaj-kitermelések, kőolaj-feldolgozás, valamint a város fejlődő ipara vonzotta ide. Ezeknek a településeknek múltjuk nincs, újonnan nőttek ki a földből a II. világháború után, így nem szerepelnek semmi régi okiratban sem a népszámlálások adatai közt.

Pietroszu a Sós Tázló völgyében települt Mojnesttől északra 5 kilométer távolságra, ott, ahol a Pietroszu (Köves) patak beömlik a kis folyócskába. A település neve román névadású és a „piatra” („kő”) szóból származik. Pietrosu („köves”).

A Gosman hegység 1000 méteres magasságú csúcsaiból ágazik ki kelet felé a Pietrosu domb, s a Stânelor gerincből 1000 méter magasán ered a köves Pietroszu patak, amely a település mellett ömlik a Sós Tázló folyóba. A kis település hosszan húzódik a folyócska keskeny völgyében, tulajdonképpen Zemes falu déli házcsoportját képezi, miután összenőtt ezzel a faluval.

A környező települések magyar lakóiból is költöztek ide, így jelentős kis katolikus közösség alakult ki. Különben még Zemesen is él 16 család, illetve 48 lélek katolikus.

Pietroszulon 52 család és 158 lélek a katolikusok létszáma.⁴

¹ Uo.

² Gabor, 1996. 204.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 332.

⁴ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 328.

Katolikus templomát 1964-ben építették, és a Szent Rózsafüzér Királynője tiszteletére szentelték fel. 1955 óta ez a település a mojnesti plebánia fiókegyháza.

A harmadik fiókegyháza Modârzău, amely 6 kilométerre van Mojnesttől, és 26 katolikus család, illetve 96 hívő él ott.

Ezeknek a telepeknek a lakói jórészt a kőolaj-kitermelő és -feldolgozóiparban, valamint a fakitermelésben dolgoznak.

Ploszkucény (Ploscuțeni)

Ploszkucény a Szeret völgyében fekszik, a Csorba nevű domb lábánál, a Nicoreștit a község központjával, Homocea-val összekötő út keleti oldalán.

A falu beépített területe a Szeret völgy keleti szélén, az árterület peremén nyúlik el 5 km hosszúságban a falusiak által Susájának nevezett főút mentén, a nicorești szőlőhegyek lábánál. A falu a központi részén kiszélesedik: ott, ahol a Cătunnak is nevezett legrégebbi része terül el.

Ploszkucénytől, ha komppal kelünk át a Szeret folyón, mindössze 7 km-t kell megtennünk Egyedhalmáig (Adjud), de ha a híd felé kerülünk, ez a távolság 17 kilométerre növekszik.

A falu elnevezése lakói régi mesterségére utal: fából kulacsokat készítettek, és ezeket a moldvai vásárokon értékesítették (plocă = kulacs). Ezek a kulacsok a falusi esküvők eszköztárához tartoztak. Díszkendőkkel ékesítették fel őket, és pálinkával kínálták belőlük az esküvőre érkező falusiakat.

Románia nagy földrajzi szótára szerint, melyet a 19. század végén adtak ki, lakói magyarok. A földesúr (bojár), Alexandru Balș 1820-ban, Văleni faluból telepítette ide őket.¹ A bojár először – 1820 körül – románokat telepített ide, de mivel nem voltak eléggé dolgozók, elkergette őket, és a helyükbe magyarokat hozott Szabófalváról, Horgestiről és Gherăeștiről. Az innen távozó románok a Homocea melletti Delenibe költöztek.²

¹ Lahovari et al., IV. 1901. 778.

² *Monografia comunei Homocea*, 1973.

A falu első említése ennél régebbi. Az 1792. évi térkép leírásában 10 házzal és 10 családfővel szerepel; „Ploloskuzeny” néven. Lakosai akkor 1 ló- és 58 ökorfogatot tudtak kiállítani.¹

A moldvai orosz megszálló hadsereg parancsnokságának az 1835. évi térképén a Tekucsi tartománynál említették, „Ploscuțeni” néven, 24 gazdasággal és templommal.² A katolikus statisztikákban először a Misszió 1850. évi sematizmusában említették „Ploskuzeni” formában templommal és összesen 321 hívővel.³ A moldvai katolikus templomok 1871/1872. évi statisztikájában megjegyezték, hogy a falu fatemplomát 1828-ban építették. Ez a templom 1927-ig létezett, amikor mai templomát építették.⁴ (A Szent Kereszt Felmagasztalása tiszteletére van felszentelve.)

Az 1875. évi sematizmusban Ploszkucény nagyközségként szerepel. 245 család és 900 lélek szerepel a neve mellett. Azt is olvashatjuk róla, hogy lakosai magyarok, és hogy katolikus temploma van.⁵

Románia nagy földrajzi szótára 1900-ban a következő helyzetről tudósított: 245 család és 900 személy él Ploszkucényban; közülük 194 adóköteles. A lakosok magyarok, katolikus templomuk a falu északi részén épült. 1879-ben alapított iskolájuk van, ezt 33 kiskorú látogatja. Szarvasmarhákkal (240 ökör és 224 tehén), 94 lóval, 12 kecskével és 224 sertéssel rendelkeznek. Művelhető területe 1045 hektár.

Egy mozgó komphíd kapcsolja össze Adjuddal; a komp a Szereten a La Companie nevű helyen kel át. Északon a falu Homocea helységgel határos, délen Buciumeni-nyel, keleten Dealul Cucuieți-cel, nyugaton a Szeret folyóval.⁶

Úgy tartják, hogy 1907-ben Ploszkucényból pattant ki a délmoldvai parasztok lázadása. A szomszédos Sălcuța Veche-i falusiak felhívására a ploszkucényi parasztok elárasztották Egyedhalmát (Adjud), és felgyújtották Nicu Dorobanți bojár udvarházát. A hadsereg közbelépett. Ágyúkkal és más fegyverekkel lőttek a tömegbe. Miután

¹ Domokos, 1987. 106.

² Gabor, 1996. 205.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Domokos, 1987. 123.

⁶ Lahovari et al., IV. 1901. 777–778.

a parasztek hazatértek, a hatóságok 32 embert tartóztattak le. Megverték, és évekig bezárva tartották őket Tekucson. Nehéz elképzelni azonban, hogy csak egy magyar – a többségitől eltérő nemzetiségű – falu lázadt volna fel. Valószínűbb, hogy az összegyűlt parasztek közt egyszerűen ploszkucényiek is voltak. Elrettentés céljából aztán az amúgy is kegyetlenül elnyomott magyar parasztekot büntették meg (lásd az 1990-es marosvásárhelyi összetűzések példáját).

Az 1882–1948 közti egyházi statisztikákból kiderül, hogy a katolikus lakosságú falvakkal is összevetve a természetes szaporulat Ploszkucényban volt a legnagyobb.¹

1940-ben az akkori 400 családból 150 volt földnélküli, s 20% volt a béresek aránya. (Bár korábban, 1921-ben néhányuknak földet osztottak, a nagy természetes szaporulat következtében ez a föld hamar felaprózódott, sokan eladósodtak, s a földjük visszakerült a bojárhoz.)

¹ Gabor, 1996. 205.

Ezért is sikerült 1954-ben elsőként kollektivizálni ezt a falut. Mezőgazdasági termelőszövetkezetet alakítottak. Az 1970-es években 300 tehén, 150 borjú és 1000 juh volt itt. A gazdasági elmaradottságot mi sem bizonyítja jobban, mint a falumonográfiában olvasható tény: a századelőn még faekével szántottak a faluban.

Ploszkcucény Moldova egyik fontos szőlőtermő övezetében található, a nicorești szőlőhegyek nyugati peremén. A falu szőlősei a szomszédos dombnak a faluval ellentétes oldalán sorakoznak. Legelterjedtebb errefele a direkttermő novaszőlő.

A természetes szaporulat következtében a falu túlnépesedett. Ezért a munkaerő egy része az ország nagy építőtelepei felé vándorolt. Sok kőműves és kádár él a faluban. Fafeldolgozó- és lakatosműhelye is van. A Szeret folyó árterén levő tavakból házilag szőtt hálókkaal halásznak.

Az 1930-as népszámláláskor 1350 lakost jegyeztek be a faluban. Közülük 1220-an katolikusnak, 1185-en magyar anyanyelvűnek vallották magukat.¹ Az 1992. évi népszámlálás idején 2557 lakosa volt, akik közül 2199 volt a katolikusok száma. Táncczos Vilmos egyetemi tanár felmérése szerint 1130-an ismerik és beszélik a magyar nyelvet.² 2005-ben 697 család, illetve 2020 lélek volt a katolikusok száma.³

1929-ben Domokos Pál Péter, a csángók nagy kutatója és segítője ezt a falut is meglátogatta. Leírta, hogy a templom előterében kökereszt állt, magyar felirattal: „Itt nyugszik Sab Matyasnő. Sirhantját említi sírkerezt, aki született 1826 és kimult 1865 september 13-án.” Mellette egy fakereszt is állt a következő felirattal: „Jézus világmegváltója Irgalmazz nekünk. Állította Béres György Éva társával 1908 március 16.”⁴

Domokos Pál Péter közölte az akkori családok névsorát. Felsorolunk néhány többször is előforduló nevet: András, Gergely, Demse, Demok, Piri, Pál, Lukács, Benedek, Dobos, Jakab, Bursuc, Bogát, Dénes, Simon, Márton, Farkas, Török, Ferenc, Csobán, Sztojka, Bartos, Barabás.⁵

¹ Domokos, 1987. 240.; Manuilă, 1938. 745.

² Táncczos, 2001. 164.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

Ploszkucény jelenleg Homocea faluhoz tartozik két másik kis faluval, Lészpeddel és Argeával együtt. A község lakóinak száma 8118.¹

A falu a következő részekből áll: Felsőfalú, Cătun (a központi rész), Braniştea, Cotul de Jos (Alsókanyar) és Alsófalú. A főutat, amely a falut átszeli, Szuszénak vagy Susájának nevezik. A Szeret árterületén van a Suhatu, a Neagra, a Nomasz (Nyomás), a Jeges és a Tuli gödre. A domb felől a Nicolau erdeje, az Oancea erdeje és a Csorba puszta található, szántókkal és szőlősökkel.

1973. évi, második moldvai expedíciónk alkalmával figyeltük meg, hogy ebben a faluban a temető sírkeresztjein zsebkendők, úgynevezett „szerinkák” lobognak, és hogy szokás itt a zsebkendők osztogatása a gyásznép közt. Temetéskor a férfiak fakereszteket visznek a kezükben, összesen mintegy 50-et, és mindegyik fel van szerinkázva. Egy szerinkát otthagynak a kereszttel a friss síron, a többit meg azok kapják, akik a keresztet vitték.

Expedíciónk adatközlőinek a névsora következik – néprajzi és folklóranyagot gyűjtöttünk tőlük (a zárójelben közölt számok azt jelzik, mennyi volt az életkoruk 1973-ban): Bács Katalin (73), Bács György, Béres Róza (51), Csuráru Gizella (70), Csuráru Katalin, Gál Demeter (53), József Mária (43), Lőrincz Anna (48), Lőrincz Ilona (60), Lukács Józsefné (87), Márton Mária, Munteanu Katrina (75), Nicu Iosif – néptanácselnök, Páll Demeter (53), Páll Ilona, Páll Mária (61), Pánczél Katalin (45), Sándor Mihály Krisztina, Salamon Éva (67), Susánó Antal (55), Sztojka Mária (65), Szurhán Péter (72).

A kommunista Ceauşescu-korszakban a magyar lakosság erőszakos beolvasztása elképesztő méreteket öltött Moldvában. Nemcsak az anyanyelvi oktatást és a vallási életet tiltották itt be, hanem még az is tilos volt, hogy a lakosok szóba álljanak máshonnan származó nyelvtársaikkal, egyáltalán, hogy magyarok látogassák ezeket a falvakat.

Az 1992-es év nyarán (a Ceauşescu-éra után vagyunk!) a ploszkucényi esperes, aki máskülönben nagyon kedves ember, a SRI-től, a hajdani Securitate utódjától való félelmében megakadályozta a kolozsvári tudományegyetem kutatóinak a munkáját, hogy ne adjon al-

¹ *Micul Dicţionar Enciclopedic*. 1972.

kalmat a falusiaknak a kapcsolatteremtésre, és hogy továbbra is megtarthassa őket elszigeteltségükben.

Napjainkban világszerte ébrednek öntudatra a nemzetiségek, ezért remélhetőleg a világi és egyházi hatóságok nem tudják sokáig folytatni ezt a gyakorlatot. Országunk (Románia) nap mint nap szerződéseket ír alá az európai folyamatokhoz való csatlakozásról, az országban élő nemzetiségek jogainak a szavatolásáról, és talán közeledik az a nap, amikor megszabadulva az előítéletektől, a falvak lakói követelni fogják jogukat az anyanyelv használatához nemcsak az iskolákban és a templomokban, hanem a helyi közigazgatásban is.

Plubok (Poloboc)

Plubok és szomszéd faluja, Szücs (Socea) a madéfalvi veszedelem idején a székely menekültek legelső telepei közé tartoztak, amelyek lakóit Zöld Péter is gondozta 5 évi moldvai tartózkodása idején, de ahol ma már nincsenek katolikusok.

Poloboc a Beszterce folyó jobb oldalán emelkedő dombok közt található, Rediu község faluja, a Poloboc patak völgyfejében, a Nechit patak torkolatától 5 kilométerre délre.

Zöld Péter a Batthányi Ignác Erdély püspökének 1781. január 11-én keltezett levelében Plubok néven említette.¹

A valószínűen 1776-ban a moldvai katolikus templomok helyzetéről írt *Névtelen jelentés*ben a kalugari plebánia fiókegyházai közt „Poloboch”-ot 50 katolikus hívővel említette templom nélkül.²

A pusztinai plebánia 1840. évi *Status Animarum*ában „Szücs” néven említett egy új falut a karácsonykői (piatrai) területen a Scarlet család birtokán. 16 család, 59 hívő volt ott. Templomuk nem volt. A liturgiákat magánháznál tartották. Egy utólagos, 1843. évi bejegyzésben megemlégették, hogy oda mind átköltöztek a katolikusok (valószínűen Plubokról).³

¹ Pater Zöld, 2002. 58.

² Gabor, 1996. 209.

³ Uo.

Jelenleg már nincsenek katolikusok sem Plubokon, sem Szücsön (Socea).

Podul Iloaej (Podul Iloaei)

Podul Iloaei gabonavásáraitól híres régi moldvai vásárhely volt, ahol az utóbbi időben katolikusok is megtelepedtek, önálló plebánia is alakult. Így ha csekélyebb számban is élnek, részei a katolikus plebánia hálózatának, és néhány száz fős közösséget alkotnak a közel 1000 fő lakosú közúti vasúti csomópontban.

Podul Iloaei a Bahlui és Bahluiet közti fennsík déli peremén, a Bahlujec teraszain, és a Bahluj–Bahlujec összefolyásánál kialakult síkságon helyezkedik el, félúton Jászvásár és Széplak (Tg. Frumos) között, mindkettőtől 22-22 km távolságra.

Természeti környezete a Bahluj és Bahlujec teraszainak a vidéke, amelynek az alapját középszarmata korú üledékek: márgák, agyagok, és homokok alkotják, amelyeket löszoid képződmények borítanak.

Az utóbbi időben a Hemciu és a Ţintei dombokon itt is feltárták a régi korok tanúit, új kőkorszaki és bronzkori és feudális kori edénytöredékeket, a 11–12, valamint a 15–16. századból. Egy ártéri teraszon is előkerültek bronzkori, népvádorlás kori és feudalizmus kori edénytöredékek.¹

A települést először 1646-ban említették. Az okiratban szereplő neve Podul îi Leoaei volt.² A helynév a „hid” szóból és Iloaei, Iloaie nőnévből származik, amely Ilie vagy Iloa feleségét jelenti.³

A település kialakulásának a mondáját Chiriŷă közölte. A nagy út mellett csak egy fogadó létezett, a Bahluiet bal partján, míg a jobb partján néhány *bordé* és postaállomás volt. A fogadósné egy hidat épített, hogy biztosítsa a posta és a fogadó közti jobb összeköttetést.⁴

¹ Obreja, 1979. 177.

² Uo.

³ Iordant idézi Obreja, 1979. 177.

⁴ Chiriŷă, 1888. 177.

1810-ben az ide telepedő zsidók kérték a birtok tulajdonosát, Totoestet, hogy engedélyezze, hogy vásárhelyet fejlesszenek ki ezen a településen. Így alakult ki 1818-ban Calistrat vajda szabadalomlevele alapján a vásár a híd mellett, Podu Iloaei néven.¹ Még több oklevél is született 1823 és 1839 közt a többi birtokosok részéről, amelyeket a vajda szintén jóváhagyott.

1864-ig a kormányhelytartó irányította. Azóta a községek közé sorolták be. Minden vasárnap tartanak vásárokat. Ezenkívül még három sokadalmat is rendeznek június 1–8. közt, okt. 10–18. közt, és a Fehérhéten (a húsvét utáni hét). A vásárokon gabonával, állatokkal (szarvasmarha), tőróval, bőrrel, gyapjúval, faáruval kereskedtek.²

A 19. század végén a vásár területe 164 ha volt, 330 család és 2736 lakossal, akiknek 2/3-a zsidó volt, akik kereskedelemmel foglalkoztak és 1/3-a román, földműves és marhatenyésztő. Híresek, keresettek voltak messze vidéken a legszebbnek tartott, itt kitenyésztett szarvasmarhák, ezekkel forgalmas kereskedelmet bonyolítottak le.

A települést középen szelte át az országút Jászvásár és Széplak (Târgu Frumos) között. Délen a vasútvonal haladt el mellette, melynek állomása volt itt.

Egy szép nagy épület emelkedett a központjában, a községháza. Járási központ volt. Volt fiú- és leányiskolája, gyógyszerháza, kórháza, gyalogösszázad-laktanyája. Keleti részén gőzmalom működött. Tartottak a településen 931 szarvasmarhát, 118 juhot, 208 lovat és 220 sertést.³

A település növekedését a következő szám adatok szemléltetik: 1912-ben 3011 lakosa volt, 1930-ban 3873, 1966-ban 4401, 1977-ben 5256.⁴

Katolikusokat először Domokos Pál Péter jelzett. Horesti látogatásakor annak fiókegyházai közt 4 családdal és 20 lélekkel szerepelt.⁵

¹ Uo.

² Uo.

³ Uo.

⁴ Obreja, 1979. 177.

⁵ Domokos, 1987. 254.; Manuilă, 1938. 645, 248–249.

Az 1930. évi népszámláláskor 66 katolikus lakosából 27-en magyar nemzetiségűeknek, 25-en magyar anyanyelvűeknek vallották magukat.¹ A betelepedők a közeli Jászvásárból jöttek.

1997-ben katolikus templomot építettek és Keresztelő Szent János tiszteletére szentelték fel. 2003-ban 983 lakosa volt.²

2005-ben 67 család és 210 katolikus hívő élt a városban.³ 2004 óta önálló plébánia.⁴

Gazdasága vegyes, agroindusziális. A mezőgazdasági-ipari funkció dominál. Legfontosabb ipari üzemei: malom, fémhulladékot feldolgozó üzem, fafeldolgozó üzem, szőlő- és borászati központ, haltenyésztő farm, valamint tejfeldolgozó, textilkötöttáru- és harisnya konfekcióüzemei mellett szolgáltató és kereskedelmi egységeit említjük meg. Határában agyag- és homokbányák vannak. Van még a városban mezőgazdasági liceum, kultúrotthon, könyvtár és kórház. A település mellett 150 hektáron vízgyűjtő tó van, amely 19,6 millió ml vizet tárol, míg az északnyugati részén kísérleti agrárállomás működik.⁵

Fontosabb műemlékei közül megemlítjük 1830-ban épült fogadóját, és a 18. században épült templomát, amelyet 1932-ben renováltak.

Podul Skiopuluj (Podul Şchiopului) („A Sánta Hídja”)

Putna megye és egyben egész Moldva legdélibb csángó települése Podul Skiopului a Năruja völgyében Ungureni, Vetreşti, Herăstrău és Valea Neagră szomszédságában települt kis falu, amelynek a 19–20. században a Székelyföldről ideköltözött magyar lakossága van.

¹ Uo. 535.

² *Dicţionar Enciclopedic*. V. 2004. 404.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

⁴ Uo.

⁵ Obreja, i.m. 177.

Podul Skiopuluj Nărujától nyugatra, mintegy 12 kilométerre, Foksánytól 38 kilométerre fekszik a Năruja patak völgyében. Lakói erdőkitermeléssel, fafeldolgozással és gyűjtögetéssel foglalkoznak.

A Vráncseai-hegyek a Keleti-Kárpátok homokkővonulata eocén, oligocén flis-, helyenként a felsőkréta rétegek is megjelennek. A mélyben kőolajtartalékokat is rejtene a gyűrt homokkő konglomerát márgarétegek.

A Vráncseai-hegyeket itt számos ösvény keresztezi, amelyek átvezetnek a hegyeken, és a lakosság évszázadok óta ezeket az utakat használja az Ókirálysággal való kapcsolatok fenntartására. Maga a Putna név is utat jelent. Két fő ága a Putna és a Putna Zăbalei (Putna Zabola, „Zabola útja”) szláv szavakból keletkezett, a déli ág neve. Újabban csak a Zăbala (Zabola) nevet használják. A Zabola a déli ág; a Zabola felé vezető ösvény útvonala itt halad át, majd felkapaszkodik a gerincre, és a Laponon keresztül vezet a háromszéki Zabola felé. A Zabolába befutó mellékpatakok a Vráncseai-hegyekből párhuzamosan érkeznek a Nagy és Kis Cipó, a Lázár patak, a Neruzsa és a Leadova. Legjelentősebb a Neruzsa, amelynek a völgyében gyöngysorként sorakoznak a kis hegyi falvak.

Vetrești, Herestrău és Valea Neagră közt itt alakult ki ez a kis magyar telep, Podul Skiopuluj, ahova a 19. század végén és a 20. század elején háromszéki székely fakitermelő munkások telepedtek le a Țigănaș csúcsból kiágazó Secătura és Chiriac dombok lábainál.

1930-ban a népszámláláskor 686 lakosából 185-en voltak katolikusok, de ezeknél jóval többen, 257-en vallották magukat magyar nemzetiségűeknek és 266-an magyar anyanyelvűeknek.¹ A különbség, mintegy 110 lakos, protestáns volt.

2005-ben név szerint nem tették közzé a falut, csak mint Foksány kis szórványtelepüléseit, ahol 40 család és 132 lélek volt a katolikusok száma.

Ezt a többi csángó településektől nagyon távol eső szórványt senki nem látogatta meg tudtommal, így pontos leírását a jövőben kell elkészíteni.

¹ Domokos, 1987. 240. ; Manuilă, 1938. 698, 354–355

Pohánka (Buhonca)

ASzeret bal partján az Albuja folyócska völgyében, Doljesti községhez, amelynek egy kis román falu a központja, három csángó falu tartozik: Burjánfalva, Rotunda és Pohánka.

Az Albuja északkelet–délnyugat irányba folyik, és első jobb oldali mellékpatakja a Pohánka. Az Albuját a csángók Albikának nevezték.

Pohánka, a Pohánka patak jobb oldalán fekszik az Albuja völgyében Márkosfalva és Acélfalva közt, a Szeret bal oldalán elhelyezkedő dombvidék jellegű fennsík.

A települést először a 16. században, 1586. január 16-án említették meg oklevélben.¹ Régi neve Fărțești (Frățești) volt. A múlt században még használták ezt a nevet is.²

Pohánka 18. századi csángó település. A 19. század elején már a tamásfalvi plebánia *Status Animarum*ában (statisztikájában) is megemlítették, 1801-ben „Bohonka” néven. 10 családdal, illetve 42 katolikus lakossal.³

Jerney János Bohonka néven említette mint Dsidafalva félégyházát, amelytől 1 óra távolságra van. 150 katolikus lakói eloláhosodtak. Bogoncsának is nevezik.⁴

Kovács Ferenc mint Acélfalva félégyházát említette, 147 katolikus lakossal.⁵

A 19. század végén megjelent *Román megye földrajzi szótára* 51 lakóházat említett a faluban. 49 családfő és 211 lakos volt, akikből 41 családfő és 171 személy magyar volt.⁶ Az egész faluban mindössze ketten tudtak írni-olvasni.

N. Ciocan, a *Román megyei keresztény katolikusok* című monográfiájában 1888-ban közmunkával épített templomáról adott hírt, amelyet a Szent Kereszt tiszteletére szenteltek fel. Ő Doljesti község

¹ Condrea, 1891. 29.

² Uo.

³ Gabor, 1996. 52.

⁴ Jerney, 1851. I. 167.

⁵ Kovács, 1868. 49.

⁶ Condrea, 1891. 29.

három katolikus faluja egyikeként említette meg. 36 katolikus család közül 5 volt gazdag, 19 középirtokos és 19 szegény. Szeptember 14-én búcsút és nagyvásárokat rendeztek Pohánkán.¹

A nyelvészek szerint római katolikus lakossága csángó.²

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 316 lakosából 273-an voltak katolikusok.³

1992-ben 592 lakosából 575 volt a katolikusok száma (97%). Volt még 17 görögkeleti (ortodox) lakosa is.⁴

A Misszió 1874. évi sematizmusában megemlítették katolikus kápolnáját a Szent Keresztnek ajánlva. Jelenlegi templomát 1930-ban kezdték építeni téglából és 1939-ben fejezték be. Pohánka 1957-től a rotundai plebánia főkegyháza volt, majd 1996-tól önálló plebánia.

2005-ben 215 család, illetve 737 katolikus lakosa volt.⁵ Ez a szomszédos csángó településekhez hasonlóan erőteljes növekedést mutat. Az utóbbi 70 évben katolikus lakossága majdnem 3-szorosára (2,7-szeresére) növekedett.

Pohánka agrár-állattenyésztő gazdasággal rendelkezik, mint a legtöbb csángó falu. Szolgáltató és kereskedelmi egységei is vannak.

Pojána Negri (Poiana Negri)

ASzeret völgyében, annak a bal partján, Románvásár és Bákó közt tucatnál is több katolikus vagy részben katolikus település van. Ezek részben megőrizték magyar anyanyelvüket, de a falvak többségében csak magyar eredetük hagyománya és katolikus vallásuk hirdeti a magyar népesség emlékét. Ilyen falu az itt bemutatott település is, ahol a 20. század közepén már csak néhány öreg ismerte ősei nyelvét, de még vallották magyarságukat és sokat adtak származásukra.

¹ Ciocan, 1924. 36.

² Révai új lexikona. III. 1998.

³ Domokos, 1987. 251.; Manuilă, 1938. 706, 370–371.

⁴ Révai új lexikona. III.

⁵ Almanahul Presa Bună. 2005. 319.

Pojána Negri, régi nevén Juraskó Pojánája a Sasa vagy Mora patak bal partján hosszan települt, központi részén átnyúlik a jobb partra is, 31 kilométerre Románvásártól délre.

A település neve a mai községgközpontra, Negrire utal, és a pojánából („tisztás”) ered. (Román, „sötét tisztás” értelmű.) Utolsó régi neve a földbirtokosára, Juraskóra utalt (Poiana lui Iurașcu; „Juraskó tisztása” értelmű). A régebbi dokumentumokban legtöbbször ezen a néven található.

A település nagyon régi. 1436. május 10-én Iliáš és Ștefan vajdák megengedték, hogy Ivan Cautiș, Ilișești falu birtokosa, a régi határában egy tisztáshelyen, ahol malma van, külön falut létesítsen.¹

Egy évszázaddal később, 1535-ben egy másik okirat megemlíti a már kialakult falut „Poiana lui Cautiș” néven, ahol malom is volt, és a tulajdonosai Ivan Cautiș utódai voltak.² Utólag került a falu és a birtok Juraskó udvarbíró utódainak a kezébe, s azóta nevezték Juraskó tisztásának (Poiana lui Iurașcu). A legutóbbi közigazgatási reform alkalmával változtatták a nevét Pojána Negrire.

Az 1787–1791 közt készített osztrák katonai parancsnokság térképének a leírásában Pojana Iuj Juraschku néven szerepelt, ahol 8 ház és 8 családfő volt, akik 4 ló- és 10 ökörfogatot tudtak kiállítani. A falu az erdőben egy kis tisztáson volt egy nagy és mély vízmosásos szakadék mellett.³

Katolikus lakói más katolikus falukból jöttek valószínűen a 18. században. Domokos Pál Péter Szabófalva kirajzásának tartja a Szereten túltra, akik Juraskó egyik utódának a telepítvényesei lehetek.⁴

Jerney János 1841-ben Pojána néven említette Szent Márton tiszteletére felszentelt templommal, mint Juraskó birtokát, Prezest félegyházát 1 óra távolságra. 550 lakosa csángómagyar volt, nyelvüket tudók.⁵

¹ Gabor, 1996. 206.

² Uo.

³ Uo. 207.

⁴ Domokos, 1987. 157.

⁵ Jerney, 1851. I. 202.

Kovács Ferenc, a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi jelentése alapján Pojana néven 315 katolikus lakossal említette mint templommal rendelkező települést.¹

A 19. század végén megjelent *Román megye földrajzi szótárában* részletesen bemutatják a települést Poiana lui Iurașcu néven. 90 ház volt a faluban, amelyben 90 család, illetve 360 lakos élt. Nyolcan tudtak írni-olvasni, és a lakosságot teljesen magyarok alkották.² Fából épült temploma volt, és a megyeszékhellyel ritkán, csak szükség esetén tartottak kapcsolatot jó utak hiányában. Régen a Szász pojánája néven ismerték.³

Auner Károly a jászvásári katolikus püspökség 1902. évi sematizmusában mint Poiana lui Iurașcut 503 katolikus lakossal említette.⁴

A 20. század elején N. Ciocan is megjegyezte, hogy többségében katolikus lakosságú. 1903-ban 138 családfő és 520 lakosa volt, 194 férfi és 201 nő, 56 fiú és 69 lány élt a faluban.⁵

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 770 lakosából 671-en voltak katolikusok, akik közül 212-en vallották magukat magyar nemzetiségűeknek.⁶

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával 1 személyt jegyeztek magyar nemzetiségűnek. Akkor Negri község lakosságából, 2865-ből 1287-en voltak katolikusok. Pojana lakossága körülbelül 1/3-át tette ki a község lakosságának, tehát Pojana lakói többségükben katolikusok maradtak.⁷

2005-ben a falu lakosságából 1342 család, illetve 1163 lélek volt a katolikusok száma.⁸

Katolikus templomát 1843-ban építették, majd 1942-ben új templomot emeltek, amelyet páduai Szent Antal tiszteletére szenteltek fel.

¹ Kovács, 1870. 49.

² Condrea, 1891. 89.

³ Uo.

⁴ Auner, 1908. 81–82.

⁵ Ciocan, 1924. 30.

⁶ Domokos, 1987. 172.; Manuilă, 1938. 707, 372–373.

⁷ *Moldvai Magyarság*, 2002. 11.

⁸ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

1968-ig a prezesti plebánia főkegyháza volt, azóta önálló plebánia több főkegyházal, mint Megla, Negri, Călinești, Unoaia és Burchi.

Lakói a bojár jobbágyai voltak, akik a földosztás után továbbra is földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak.

Pokolpatak (Valea Rea)

Pokolpatak régi szabadparashti (részes) falu, ahol a csángó lakosság napjainkig megőrizte régi magyar nyelvét és népviseletét. Pokolpatak (Kispatak) a Szeret jobb partján, az összeszűkülő Szeret völgy peremén a Ruszu domb oldalában és a völgyben települt, a Bákó–Foksány-országút mellett és attól jobbra, Bákótól 22 kilométerre délre. Három részből áll: Csernát a Ruszu domb oldalában, Pokolpatak, a Ruszu domb alatt húzódó völgyben, és Kispatak az országút mentén húzódó házcsoport neve. Jelenleg Klézse községhez tartozó falu.

Természeti környezetét tekintve a Szeret összeszűkülő völgyében található, a Mezőségnek is nevezett legtermékenyebb csángó vidéken, ahol a folyó aszimmetrikus völgyben folyik és negyedkori üledékek felett kialakuló csernozjom- és ártéri talajok találhatóak. A folyó árterületén kis felszínformák voltak: elhagyott folyómedrek, morotvatavak, tûrzsások, amelyek a rekecsini gát nyomán eltűntek, víz alá kerültek. A faluval ellentétes oldalon létesítették a rekecsini „mikrohidrocentrálét”.

Pokolpatak régen Valea Rea (Roszspatak) néven szerepelt az okiratokban. A legújabb közigazgatási reform alkalmával változtatták a hivatalos nevét Valea Micára (Kispatak). A magyar névhasználatban megőrizte régi Pokolpatak nevét. Először Gegő Elek említette mint Klézse főkegyházát.¹

Jerney János a 19. század közepén szintén Klézse főkegyházaként említette 1/4 órára attól, mint régi rázeş (szabadparashti) falut. Megjegyezte, hogy 250 katolikus lakosa tiszta csángómagyar. Van közöttük néhány székely család is.²

¹ Gegő, 1838. 46.

² Jerney, 1851. 202.

A jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi jelentésében 121 lakossal szerepelt.¹

Bákó megye földrajzi szótára a 19. század végén mint Valea Rea-t említette, mint a Pokolpatak völgyében elhelyezkedő falut 37 családdal, illetve 132 fő lakossággal, mint akik 16 lovat, 161 szarvasmarhát, 15 sertést és 17 kecskét tartottak.² A Pokolpatak (Valea Rea) a falutól nyugatra ered és a Szeretbe torkollik. A falu nemzetiségi megoszlására vonatkozó adatok a község, Klézse tárgyalásánál voltak feltüntetve. Mivel az egész község lakossága nagyrésztben magyar volt, ebből következik, hogy a hozzá tartozó falu lakossága is magyar volt a földrajzi szótár szerint is.³

A jászvásári püspökség 1902. évi sematizmusa szerint Pokolpatak-nak 114 katolikus lakosa volt.⁴

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 319 lakosából 283-an voltak katolikusok.⁵

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával 705 lakosa volt, akik közül 676-an voltak katolikusok, és Tánczos Vilmos egyetemi tanár felmérése szerint nagy részük, 600 fő ismeri és beszéli a magyar nyelvet.⁶

2005-ben 199 család és 836 katolikus lakosa volt.⁷

Régi temploma helyén 1990-ben új templomot építettek és Boldog Jeromos, az oláh tiszteletére szentelték fel. 2004-ben két harangot szenteltek fel Kispatakon, amelyeket egy hívő adományozott Pokolpatak katolikus közösségének, aki Olaszországban dolgozik.⁸

Pokolpatak régen Klézse fiókegyháza volt. 2004 óta önálló plebánia.

Az utóbbi időben mind több templomot szentelnek Boldog Jeromos, az oláh tiszteletére. Mivel más szentjük nincsen, ez a boldog rangot

¹ Kovács, 1870. 51.

² Racoviță, 1895. 584.

³ Uo. 232.

⁴ Auner, 1908. 81–82.

⁵ Domokos, 1987. 172.; Manuilă, 1938. 537, 32–33.

⁶ Tánczos, 2001. 165.

⁷ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 139.

⁸ *Sărbătoarea la Valea Mică*, 2004/9.

elért csángó az egyetlen, akit a nacionalista papság igyekszik kisajátítani. Jeromos Onyesten született csángó családból, akiknek nem sok közül volt a románokhoz, közismerten székely csángók voltak. 1574-ben 18 évesen gyalog ment át a Kárpátokon Brassóba, Gyulafehérvárra, Raguzába, majd Bariba. Ott 1578. május 8-án lépett be a kolostorba. Pozzuoliban halt meg 1625. március 5-én Sessa Aurimcu szerzetes néven. II. János Pál pápa 1994. április 24-én boldoggá avatta. A janicsárnevelést kapott papság igyekszik elködösíteni Jeromos származását.

A pokolpataki csángó közösség híven őrzi magyarságát, nyelvét és hagyományait. Minden magyarelles terror és megfélemlítés dacára a faluból többen beiratkoztak a Moldvai Csángómagyarok Szövetségébe.

Prágurok (Focuri)

A 19. század második felében a falutörvény bevezetése után földet osztottak a felszabadult jobbágyoknak. A Románvásár vidéki katolikus falvak erősen túlnépesedtek, így csak szülőföldjüktől távol, a kisebb népességű Moldvai Mezőségeken tudtak sokuknak földet osztani. Ez különben Moldva legtermékenyebb tája, így teljesen vagy részben katolikus lakosságú falvak egész sora keletkezett főleg a Miletin folyó völgyének a szomszédságában, a Sise (Jijia) és a Bahluj folyót elválasztó fennsíkon.

Focuri (Prágurok) a Sise egyik mellékvize, a Bulbukánba torkolló Pais folyócska jobb partján és a Prágurok fennsíkon települt, amely lépcsőzetesen ereszkedik le a Bulbucani (Buborékok) halastó felé, Jászvásártól északnyugatra 45 km távolságra.

A falut kezdetben Práguroknak (Praguri) nevezték, a fennsík nevééről, amely küszöböt jelent, de itt lépcső értelmű, ugyanis ez a fennsík lépcsőzetesen ereszkedik le a Pais folyócska felé. Újabb neve Focuri. A falu határában hajdan volt lármafákra emlékeztető. Itt az őskor embere által készített halmok sorakoztak, ahonnan jelezték, ha ellenség közeledett. Moldva védői is felhasználták. A rudak végére erősített szalmacsutakokat meggyújtották, s ezeknek a lángja riasztotta a lakos-

ságot, amely aztán erdőkbe menekült, amíg a vész elmúlt, a tatár-török támadások idején.¹ Megtalálták a hajdan itt lakók nyomait is. Így a Podul Gomuzu (Gomuzu hídja) és a Fântâna Nou (Új kút) határookban a falutól északkeletre bronzkori és népvándorlás kori település nyomait tárták fel.²

Tehát voltak békés időszakok, amikor benépesedett átmenetileg ez a termékeny vidék.

Egy másik, a katolikusok közt fennmaradt helyi hagyomány szerint a letelepedés idején szisztematikusan telepítették le a románokat, lipovánokat, magyarokat a botosáni út mellett elhelyezkedő csárda körül. Ennek volt a neve a Fokuri, ugyanis az utasok tüzeket gyújtottak a vendégfogadó körül, amiről az újonnan jövők tájékoztak, hogy megtalálják éjnek idején is.³

Természeti környezetét tekintve a Moldvai Mezőség déli részéhez tartozik. Földtani szerkezete középszarmata kori lerakódások (agyag-, márga- és homokrétegekkel). A domborzatot 200 méternél alacsonyabb dombok és halmok alkotják. A völgylejtőkön gyakoriak a suvadások, amelyek szükségessé teszik a védőberendezések építését. Talaját csernozjom- és leöblített csernozjomtalajok képezik, a völgyek hordaléktalajaival váltakozva.

Régen ezen a helyen „Odaia Praguri” település emléke maradt fenn. Ezen a helyen kezdték a kisajátítást 1879-ben. Az „odaia” szállást jelent, a „prag” pedig lépcsőt, annak a többes száma praguri. A Prágurok a román név magyar képzős formája.

Prágurok új falu, amelyet az 1878. évi falutörvény nyomán hoztak létre. Fiatal házásoknak osztották itt a kisajátított nagybirtokokon a földet. Oklevélben 1878. december 12-én említették először egy Costache Coicescu által aláírt jegyzőkönyvben.⁴ Egyházi forrásokban a horlesti plebánia 1888. évi statisztikájában fordul elő „Pragori” néven 16 családdal és 71 hívő katolikus lélekkel.⁵

¹ Chirijă, 1888. 91.

² Obreja, 1979. 83.

³ Gabor, 1996. 104.

⁴ Bejan, 1996. 12.

⁵ Gabor, 1996. 104.

Első lakói katolikusok lehettek, ugyanis *Iași megye földrajzi szótára* szerint, amely 1888-ban jelent meg, még csak katolikus temploma létezett.¹ A románoknak még nem volt templomuk. A szótár tanúsága szerint 175 család, 820 lakosa volt, részben románok, részben magyarok, részben lipovánok.² A katolikusok a Románvásár és a Bákó vidéki magyar falvakból telepedtek ide, kisebb mértékben Bukovinából, ahonnan lipovánok érkeztek. Márkosfalva és Rikitén nevét őrzi a hagyomány. A 20. század elején csángó lakossága még magyarul beszélt, sziszegő tájszólásban.³ Bejan kismonográfiájában Merszefalvát, Domafalvát, Tamásfalvát, Bírófalvát, Rotundát, Trunkot stb. említi, mint ahonnan jöttek ide telepesek.⁴

Katolikus templomát a 19. század utolsó évtizedeiben vályogból építették. Az ágasfák közét vályoggal töltötték ki. Ez kisméretű templom volt. Néha meglátogatta a horlesti pap. 1951-ben megalakult a szevenyi eklézsia, amelynek 1969-ig volt fiókegyháza. 1969-ben önálló plebániává alakult. Újjáépítették első templomát, amelyet régi védőszentje, Nagyboldogasszony tiszteletére szenteltek fel. Nagy harangot öntöttek s egy házat is építettek vályogtéglákból. Mivel a templom a 20. századi földrengések következtében nagyon megrongálódott, elhatározták új, ellenállóbb templom építését, amelyet 1985-ben kezdtek el téglából és betonból a régi mellett. Ezt 1995 október 8-án szentelték fel a régi templom védőszentje tiszteletére.⁵

A 20. században a település gyorsan növekedett: 1912-ben 2092-re, 1930-ban 2685-re, 1966-ban 4705-re nőtt a lélekszáma. 1977-ben 4610 lakosa volt.⁶ A lakosság többségét az ortodoxok és a régi rítust követő lipovánok teszik ki.

Katolikus lakossága 1902-ben 136 volt. 1930-ban 222 katolikus lakosából 219 magyar nemzetiségűnek, és 2 magyar anyanyelvűnek

¹ Chiriță, 1888. 99.

² Uo.

³ *Révai új lexikona*. VII. 463.

⁴ Bejan, 1996. 12.

⁵ Uo.

⁶ Obreja, 1979. 83.

vallotta magát.¹ 1992-ben 3990 lakosából 323 volt a katolikusok száma.² 2005-ben 106 katolikus család és 358 hívő élt a faluban.³

Fokuri elszigetelt falu. Egyetlen jövedelme a földművelés volt. A mezőgazdaság itt kukorica, búza és ipari növények (napraforgó és cukorrépa) termesztésére szakosodott. Ezenkívül takarmánynövényeket és zöldséget termesztenek, utóbbiakat üvegházakban is. Állatlétszámáról 1888-ból van adatunk. Akkor 688 szarvasmarhát, 169 lovat, 1414 juhot és 272 sertést tartottak.⁴ A 20. század 70-es éveiben az egész községben, amihez még Csórák is hozzátartozott, 2460 szarvasmarha, 16 903 juh, 40 000 sertés, 400 ló, és 19 600 baromfi volt az állatlétszám, amihez hozzájött még 282 méhcsalád is.⁵

Fokuri-on áramelosztó központot létesítettek. Ezenkívül van egy malma, egy tejfeldolgozó-üzeme és szolgáltatóegységei. Van a faluban egy áruház is. Művelődési intézményei: egy kultúrház, könyvtár, film-színház, és általános iskolája, amelyek már nem szolgálják a magyar művelődés ügyét. Van egy orvosi rendelő és szülőotthon is a faluban, valamint egy napközotthon. Jászvásárral aszfaltozott műút köti össze.

Prágurok (Fokuri) csángó népessége is osztozni kénytelen a messzire szakadt szórványok sorsában, anyanyelvét nem tudta ápolni és megőrizni magyar papok és iskola hiányában, de megtartotta katolikus vallását és hagyományait.

Prezsoája (Prăjoaia)

Prezsoája román falu, ahol a 19. század vége óta kis katolikus közösség is él.

Prăjoaia a Tázló jobb parti teraszán települt a Tázló–Kászoni-medencében, 10 kilométerre a berzencei plebániaközpontról, 33 kilométerre Bákótól, 15 kilométerre Onyestől északra. Livezi (Valéré) község faluja Bákó megyében.

¹ Domokos, 1987. 256.; Manuilă, 1938. 647, 252–253.

² Révai új lexikona. VII. 2001. 463.

³ Almanahul Presa Bună. 2005. 323.

⁴ Chiriță, 1888. 99.

⁵ Obreja, 1979. 84.

Természeti környezete a Tázlói-medencéhez tartozik, amelyet közép-én átszel a Tázló folyó teraszok által kísért völgye. A medencében újharmadkori szub-kárpáti és negyedkori üledékek is előfordulnak: kavics, aluvium (folyóhordalék) és lösz.

A 19. század végén *Bákó megye földrajzi szótára* 40 családot, illetve 135 fő lakosát említette, akik 9 lovat, 187 szarvasmarhát, 18 sertést és 11 kecskét tartottak.¹

Katolikus lakóit először Sebestyén Ede említette a 20. század elején.² Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 7 katolikus lakosából 5-en magyar származásúaknak, 4-en magyar anyanyelvűeknek vallották magukat.³

2005-ben már 15 család, illetve 49 lélek volt a katolikusok lélekszáma.⁴

Nincsen katolikus templomuk. Régen a dormánfalvi plebánia fiókgéyháza volt. 1950 óta berzenicei plebánia leánygéyháza.

Prála (Pralea)

Egyedhalm (Adjud) és Aknavásár (Târgu Ocna) között fele úton kiszélesedik a Tatros völgye. Ez a Căiuți-medence. A Tatros jobb oldali mellékpatakai öntözik: a Kis Căiuți, a Nagy Căiuți és a Bogdana vize. A két utóbbi völgyeiben falvak sorakoznak. Ezek közül kettő, Prála és Szárazpatak katolikus csángó többségű település, mindkettő Căiuți község faluja. Căiuțin volt a földbirtokos, Rosetti bojár ménese. A településen később postaállomás volt. Itt váltották az alföldi lovakat kistestű, hegyi mokány lovakra. A település neve a falumonográfia szerint innen származik: „cai iuți” (gyors lovak, románul). Ám ez a néveredeztetés később kialakult népi etimológizálás lehet.

¹ Racoviță, 1895. 528.

² Sebestyén, 1904. 40.

³ Domokos, 1987. 526.; Manuilă, 1938. 541, 40–41.

⁴ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 318.

Rosetti *A magyarokról és katolikus püspökségeikről* című munkájában leírja, hogy a 17. századi okiratokban a Kis és Nagy Căiuți patakok nevei magyarosan, Köucz formában (kövecs?) olvashatóak, és, mint sok más földrajzi hely, a magyaroktól kapták nevüket. A románok, akik később érkeztek e tájra, azzal a névvel ismerték meg e helyeket, amelyet a magyarok adtak nekik. Sok magyar név kétségtelenül románokkal helyettesítődött, de jelentős hányaduk még így is napjainkig megmaradt.¹ Máskülönben ez a vidék a prálai magyar telepítésig, a 19. század elejéig teljesen román nyelvterület volt.

A településhez tartozik Căiuți-vásárhely, mely nagyhírű sokadalma-iról nevezetes. Ilyent augusztus 8. és 20. között tartottak.

¹ Rosetti, 1905. 250.

A vásárt szabályozó adománylevelet 1828-ban keltezték, és Sandu Sturdza moldvai fejedelemtől származik.¹

Prála Căiuțiól 12 kilométerre, a Nagy Căiuți patak völgyfőjében fekszik, a Prálai-fennsíkron. A Nagy Căiuț itt egyesül a Prála-hegységből eredő hasonló nevű patakkal. Prálának nevezik Rosetti bojár 4000 hektáros hajdani erdőbirtokát is.

A falu alsó, nagyobbik részét „A magyaroknál” (La unguri) néven emlegetik. Újabban használni kezdték „A katolikusoknál” (La catolici) elnevezést. A falu felső vége a „La moldoveni” (A moldvaiaknál) falurész. Körös-körül a Nyíres, a Panait, az Oușorul, a Pralea-hegység és a Rotár emelkednek.

Szinte hihetetlennek tűnik, hogy bármerre lépünk Moldvában, mindegyre magyar emlékekbe ütközünk. Igaz, hogy a 13. században Moldva nyugati része a Szeret folyóig még magyarnak számított, és tömegesen telepedtek hittérítők, határvédők, székelyek ezekbe az országrészekbe, de a régi magyar lakosság fennmaradása csak a tömbben élő csángók esetében elképzelhető, tehát például a Szeret-völgyi, a Románvásár környéki, esetleg a Tatros–Ojtoz-völgyi közösségekben. Ezek mellett ott vannak a szórványtelepek százai. Ilyen az éppen szemrevételezett Prála is.

Tudnunk kell, hogy a magyar elem Moldvában mindig rendkívüli megbecsülésnek örvendett. A magyarok az átlagosnál jobb katonák, nagyon jó dolgú, szorgalmas munkások, rendkívül megbízhatóak, és ez a moldován lakosságnak nem éppen erénye. Ezért az uralkodó és a nagyobb méltóságok előszeretettel alkalmaztak magyarokat. Nagyon sokszor telepítettek is magyarokat a birtokaikra. Így sokkal nagyobb haszonra tehettek szert.

Az uralkodóknak voltak magyar deákjaik, volt magyar testőrségük, határőrségük, székely katonaságuk. Sokan leginkább a magyarokban bíztak meg személyes védelmük ellátását illetően is. Nagy István vajda (Ștefan cel Mare) a magyar többségű Borzesten, Ștefan Gheorghiiță vajda szintén magyar rekecsini birtokán született. A kolostorok is előszeretettel alkalmaztak magyar telepítvényeseket. Sok földbirtokos elkergette a moldovánokat, és magyarokat telepített a helyükre. Így

¹ Racoviță, 1895. 198.

folyamatosan fennállt a kapcsolat Magyarországgal, és mind újabb telepések érkeztek.

Székelyföld fölős népessége is nagyrészt kelet felé terjeszkedett, ugyanis nagyobb lehetőségeket, termékenyebb talajt, nagyobb felvevőpiacot látott itt. A bojárok pedig kedvezményekkel csalogatták őket újabb szállásterületeikre. Hosszú időre adómentességet ígértek nekik, és szabad falvakat, úgynevezett *szloboziákat* hoztak létre.

Răducanu Rosetti bojár a 18. század végén háromszéki székelyeket telepített birtokára az erdők kitermelésére. A telepet főkapitánya alapította 1803-ban.¹ Felső végére néhány család vráncsait is telepítettek. Előzőleg a bojár marhapásztorai éltek itt, ezért a falu egyik legnépesebb foglalkozása a szarvasmarha-tenyésztés lett.

A néphit szerint ez a település a bojár kedvenc kocsisáról, Práléről nyerte a nevét 1724-ben.² Az írott dokumentumok cáfolni látszanak ezt az állítást, ugyanis az 1792. évi osztrák térkép leírásában szerepel egy bizonyos Schitul Pralea (Prála remetekolostor) 2 házzal.³

A falu a Nagy István vajda (Ștefan cel Mare) idején épült ortodox templom környékén keletkezett, ott, ahol Egumenul Dosoftei remetekolostort alapított.⁴ A kolostor a 19. században még fennállt. Egy 1834. évi dokumentum 138 kolostortelepelt említett meg Moldvában, közülük 13 Bákó megyében volt, így a prálai is.⁵ Később a lakosok elkergették a remetéket és elvették földjeiket. Ezt az eseményt a földrajzi szótár anélkül közli, hogy idejét megemlítené. A 19. század végén csak az öregek közlésére hivatkozott.⁶ Így a remetekolostor már csak a régmúlt idők emléke. Máig megmaradt azonban Prála ortodox temploma.

Az erdőkitermelésnél sok munkásra volt szükség. Gyorsan növekedett a falu. Mind újabb csoportok telepedtek ide. Szabó Károly Bereckből, Péntes Mihály Lemhényből jött.⁷ Jöttek olaszok és görögök

¹ Huțu Ion tanító, Căiuș község monográfiája szerzőjének közlése. 1972.

² Baur József (71 éves) közlése, 1972.

³ Domokos, 1987. 106. (*Diplomatariu Italicum*. IV. 75–126).

⁴ Racoviță, 1895. 438.

⁵ Racoviță, 1895. 438.

⁶ Uo.

⁷ Baur József közlése, 1972.

is. Ők végezték a *vízdugást*: három deszkából készült csatornán csúszlatták le a fát egészen Căiuțiig.

A Misszió 1850. évi sematizmusában „Praho” néven szerepelt templommal és 135 hívővel.¹ A moldvai katolikus templomok 1871–1872. évi statisztikájában megemlítték 1828-ban épült templomát.²

Jerney János Prála 120 katolikus és 30 református székelymagyar lakosáról számolt be.³ Kovács Ferenc 152 magyar lakosát és katolikus templomát említette.⁴

Bákó megye földrajzi szótára szerint a 19. század végén (1890-ben) 66 család, illetve 246 személy élt a faluban. A 34 iskolás korú gyermekből egy sem járt iskolába. Katolikus templomát a falu lakói építették. Tartottak 14 lovat, 172 szarvasmarhát és 40 sertést,⁵ ezenkívül racka juhokat tenyésztettek nagyobb számban. E juhok egyenként körülbelül 1,5 kg durva szálú gyapjút adtak.⁶

Domokos Pál Péter a 20. század elején 55-ben állapította meg a prálai magyar családok számát.⁷ Lükő Gábor a falu összlakosságát közölte (377), s megemlíttette katolikus és ortodox templomát.⁸ Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint 347 lakosából 248 volt katolikus. 8 személyt magyar eredetűnek, 25-öt magyar anyanyelvűnek jegyezték be.⁹

1970-ben 670 lakos élt a faluban, 160 magyar és 30 román család.¹⁰ Az 1992-es népszámláláskor Prála 803 lakosából 660 volt római katolikus. Tánczos Vilmos egyetemi tanár 100-ra becsülte a magyarul beszélő prálaiak számát.¹¹ A 2002. évi népszámlálás (nem falura lebontott) adatai szerint Căiuți községben 790 katolikus lakos közül 59-

¹ Gabor, 1996. 209.

² Uo.

³ Jerney, 1851. II. 203

⁴ Kovács, 1870. 52.

⁵ Racovița, 1895. 438.

⁶ Uo. 200.

⁷ Domokos, 1987. 166.

⁸ Lükő, 1936. 158.

⁹ Domokos, 1987. 169.; Manuilă, 1938. 538, 34–35.

¹⁰ *Monografia comunei Căiuți*, 1972.

¹¹ Tánczos, 2001. 167.

en vallották magukat magyar nemzetiségűnek.¹ 2005-ben 217 család, illetve 717 lélek volt a prálai katolikusok száma.² Prála 1984 óta önálló plebánia.

Első katolikus templomát 1828-ban építették. 1978-ban új templomot emeltek. Mária Szent Neve tiszteletére szentelték fel.

Prála havasalji fekvése, az, hogy mélyen beékelődik a hegyek közé, gazdasági életére is rányomja bélyegét. A fő foglalkozás itt a fakitermelés, a marhatartás, a vadászat és az erdő termékeinek az összegyűjtése.

Románia nagy földrajzi szótára is foglalkozott Prála eme funkciójával. „Amikor a medvéknek nincs mit enniük, mikor nincs makk, sem málna – a medvék kedvenc eledele a málna – a hegyekben, leereszkednek augusztusban, közelednek a heglábakhoz, s kukoricával táplálkoznak, mikor még tejes érésben van. A Kárpátok utolsó ágai közt található Prála. Az ottani erdősűrűk biztos menedékek, jó búvóhelyek a medvéknek. Nagy számban összegyűlnek ott, ezért a terep medvedaászatairól híres.”³

A medve itt nem érzi biztonságban magát, s meglátva a vadászt, azonnal támad, ezért nem kis veszélyt jelent az elejtése.

A hegyek bővelkednek erdei gyümölcsben, van itt málna, szeder, áfonya és eper. A falusiak maguk készítette nyírfahéjosárban és dobozban gyűjtik ezeket. Vadalmából *csigert* készítenek. Égerfahéjból fekete festéket nyernek. Számos gyógynövényt is lehet itt gyűjteni. A határban dombos szántók vannak. Ezeken lucernát, herét, babot, törökbúzát, burgonyát és kendert termelnek.⁴ Mivel kicsik voltak a földterületek, a '70-es években itt még sarlóval arattak.

A továbbiakban 1974. évi expedíciónk adatközlőinek a névsorát közöljük: Huțu Ion – tanító, Baur József, Simon Ripsa, Dobos Róza, Lukács János Mária, Fasol Józsefné, Lukács Mária, Lukács Istvánné (János Mária), Lukács Józsefné, Lengyel Ekaterina, Anka Sándor,

¹ *Moldvai Magyarság*. 2002. 3. sz. 10.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

³ Lahovari et al., 1898. 165.

⁴ Racoviță, 1895. 200.

Barta Ilona, Hosszó Katalin, Márkos János, Ignác Anna, Pánczer Margit, Suditu Anna, Sztán Margit, Bács Róza.

Végül megemlítünk még néhány prálai és környékbeli helynevet. Kiemelkedések: Oușorul, Panait, Nyíres, Rotár, Prálai hegy, Prálai-fennsík. Patakok: Kukóra, Prála, Căiuți patak. Falurészek: A magyaronknál, A románoknál (A moldvaiaknál)

Prezest (Prăjești)

Bákó megye északkeleti részén a Szeret bal partján elhelyezkedő csángó település csoport egyházi központja Prezest. Ezek a falvak a Szeret menti katolikus tömbtől távolabb helyezkednek el, s kisebb mértékben vannak kapcsolatban az erdélyi magyarsággal is. Ezért nagyobb az elnemzetlenítésük veszélye. Az egyes településeket kevés kutató látogatta meg, így kevésbé ismertek a magyar médiában is.

Prezest a Szeret bal parti felső teraszán, Bákótól észak–északkeletre 10 kilométerre fekszik a Bákó–Vaszló-országútból kiágazó helyi út mentén. Két falurészből áll: Magyarprezestből, amely a falu központi része és Moldvai Prezestből. Régi községközpont, az egész falucsoport plebániaközpontja volt, de miután a legtöbb jelentős közösség önálló plebániává nőtte ki magát egyetlen fiókegyházával, Bogdánfalvával képezte egy plebániát. Jelenleg Traian község faluja.

Prezest történelmi eseményekben rendkívül gazdag, s az erőszakosan romanizáló egyházi politika évszázados hagyományával is rendelkezik. Brokányi Domokos prefektus már több mint 200 éve elrendelte, hogy a prezesti, bákói, baráti és kalugari plebániákon az imádságokat és a hitoktatást román nyelven végezzék. Ennek ellenére az utolsó fél évszázadig a vidék magyar hagyományai fennmaradtak. Az erős ellenséges propaganda, a megfélemlítés eszközei, a megtorló intézkedések erős bizalmatlanságot és minden máshonnan jött nemzettársukkal szembeni ellenséges érzületet váltottak ki. Ilyen légkör fogadta Domokos Pál Pétert is 1928. évi látogatása alkalmával.¹

¹ Domokos, 1987. 227.

Itt indították útjára 1897. szeptember végétől az első ferences szeminárium (papnevelde) kurzusait, míg fel nem épült a halasfalvi szeminárium épülete.

A jászvásári katolikus püspökség folyóirata, a *Lumina Crestinului* cikkírója szerint a 13–14. században a moldvai államalapítást megelőzően presztatális kenészség létezett, amely a Szeret és a Prut között magába foglalta Prezest környékének 33 települését Jokpa vagy Kobâla néven, a Román és a Bákó közti övezetben.¹

Régen Năneștinek nevezték, egy Nan nevű alapító után. Alexandru cel Bun (Jó Sándor) idején a falu birtoka három részre oszlott. Alsó felét az öreg Prázsa birtokolta, a középső részét Laslău Buhaicea, a felső részét pedig Benchea (Benke).² Utóbbi kettő magyar lehetett, ami aláhúzza a román kutatók véleményét, amely szerint a 14. században a bojárok egy része magyar volt.

A település első okleveles említése 1491-ből származik, amikor az öreg Pozsár (Pojar) bogdánfalvi szabadparaszt (răzeș) Szucsávában 1491-ben Ștefan cel Mare (Nagy István) vajdától egy oklevelet kapott, amelyben megemlíti Săcuienit, Bogdánfalvát és a Szeret menti Năneștit, ahol Oancea volt a bíró.³

1581 májusában Iancu Sasu moldvai uralkodó egy újabb adománylevelet bocsátott ki, amelyben rögzítették a két szomszéd falu, Bogdánfalva és Nănești határait.⁴ Egy harmadik oklevélben a vajda megerősítette a bogdánfalvi Pojar (Pozsár) unokáit szabadparashti (răzeși) örökségükben, amelyet a Prăjesttel (és nem Năneștivel) az öreg Prázsa örökösei birtokoltak.⁵ Azóta a települést Prăjești vagy Prezest néven ismerik.

A 17. század első évtizedeiben Isac Balica, Moldva egyik főméltósága kaparintotta meg. Tőle birtokeladás útján jutott a görög Mihai Furtunăhoz, majd öröklés révén Anica lánya völegényéhez, Nicolae Buhușhoz, majd ugyancsak házasságok révén Radu Racovițăhoz. Ez utóbbi valóságos latifundiumot szervezett meg Prezesten.

¹ Benchea, 1999. 7.

² Uo.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

Racovițătól a görög Elenia Videléhez jutott, aki, miután özvegyen maradt, a prezesti falut és a birtokot is az Aknavásári „Buna Vestire” (Gyümölcsoltó Boldogasszony) kolostornak ajándékozta.¹

A község területén található Moldva legnagyobb kunhalma, amely 25 méter magas és 2,6 ha. területű mesterséges képződmény.²

Az 1792. évi osztrák térkép leírása a falu két részét említi: Prechestyt és Prechesty Mokanyt. Előbbiben 29 házat, 4 ló- és 23 marhafogatot, ez moldvai források szerint az ortodox Prezest volt jó és rossz házakkal, Prezest Mokányban, a katolikus faluban pedig 21 házat, 5 ló- és 24 marhafogatot említett.³ Ez a falurész tele volt cserjésekkel, egy kis patak mellett. Házai rozzant állapotban voltak sok bordéval. Ennek lakói erdélyi menekültek voltak.⁴ Az aknavárosi kolostor a prezesti birtokot különböző árendásoknak (bérlőknek) adta ki.

A *Bujdosók naplója (Condica Liuzilor)* is két Prezest települést említett 1803-ban. Egyik a kolostor faluja 70 bujdosóval, másik Magyarprezest („Ungurii ot tam”), ugyancsak 70 bujdosóval.⁵

A prezesti katolikusok feltételezhetően a 18. században Erdélyből jöttek ide. A misszió prefektusa, Dejoannis 1762. április 9-én keltezett közleményében említette őket.⁶ A moldvai plebániák 1800 körül kiadott statisztikájában mint Călugăra fiókegyházát említették.⁷ Az 1850. és 1856. évi sematizmusokból megtudjuk, hogy 1820 óta plebániaközpont, és hogy 1830-ban építettek fatemplomot Prezesten.⁸ Az 1863. december 29-i törvény értelmében az egyházi birtokokat az állam vette gondozásba. Így a falu lakói azután az állami birtokon dolgoztak mint úrbéresek. Az 1864. évi kisajátítási, az ún. „falutörvény” értelmében 290 lakosának 954 fálcsa és 40 prazsina (kb. 500

¹ Uo.

² Racoviță, 1895. 434.

³ Domokos, 1987. 104.

⁴ Gabor, 1996. 210.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

ha) szántóföldet osztottak ki, majd 1879-ben újabb 273 fálcsa szántóföldet 112 fiatal házsnak.¹

A 19–20. századi okiratokban a falu két része Prăjești Unguri (Magyarprezest) és Prăjești Moldoveni (Románprezest) néven szerepelt.

Az 1851. és 1875. évi sematizmusokban egyaránt a plebániában használt nyelvként a magyart és a románt jelölték meg.²

1857. évi adatok alapján Kovács Ferenc magyar utazó megemlítette, hogy kőtemploma épül, és hogy 1038 katolikus lakosa volt.³

1872-ben 1710 lakosa volt a községnek és Frunzescu szótára megemlítette 1725 falka (kb. 700 ha) erdejét is.⁴

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárában* 524 házat és 392 családot említettek a községben, illetve 1747 lelket. Ebből 1347 volt magyar (77%), 350 román, 39 izraelita, 8 görög és 3 német.⁵ A lakosság több mint 2/3-a Magyarprezesten élt. 866 földműves, 6 kézműves, 3 kereskedő, 1 szabadfoglalkozású, 23 munkás és 30 szolgáló volt. Ezenkívül 35 csendőr és 40 tartalékos is volt.⁶ Ennyi karhatalmira volt szükség a lakosság fékentartására, megfélemlítésére.

Legfontosabb termékei voltak az illető kultúrával művelt területek sorrendjében a kukorica, búza, árpa, repce, zab, bab, kender, burgonya és a rozs. Nagy területet foglaltak el a kaszálók és a szőlősök. 1890-ben 38,56 ha-on természetették és 1172 hl bort nyertek, amiből 10,8 hl volt vörös bor. A filoxéra támadása után itt is megnőtt a szőlősök területe, amely meghaladta a 100 ha-t.⁷ Állatai közül 106 ló, 941 szarvasmarha, 696 sertés és 1038 juh volt. Utóbbiak 2076 kg gyapjút adtak 1891-ben. 49 méhkaptára közel 200 kg mézet és 63 kg viaszt termelt. A prezesti állami erdő 2371 ha területű volt.⁸

¹ Racoviță, 1895. 435.

² Domokos, 1987. 118.

³ Kovács, 1868. 49.

⁴ Frunzescu, 1872. 377.

⁵ Racoviță, 1895. 135.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

Az 1902. évi sematizmus 1454 katolikus lakosát említette meg.¹

1818-ban a misszió prefektusának, Ludovic Scarpantinak a rendeltére Prezestet önálló plebániává nyilvánították. Egy 1804-ben elkészített térképen feltüntettek egy második templomot is a település északi részén. 1835-ben egy másik térképen ugyanott tüntetik fel a templomot, amely fatemplom volt.²

1864–1878 közt téglatemplom épült Prezesten a hívők hozzájárulásával.³ A Szentháromság tiszteletére szentelték fel.

Weigand Gusztáv német tudós 1894–1902. évi tanulmányútján a régi magyar nyelvjárást beszélő (selypes) csángók 6 települése közt Prezestet is tanulmányozta, ahol 507 katolikus lakost talált.⁴

1930-ban 2025 lakosa volt a falunak, amiből 1646 volt a katolikusok száma.⁵

1928-ban Domokos Pál Péter is járt Prezesten, de nem sikerült ott gyűjtenie, mert Csobán Pétert, Szabó Ferenc katonatársát nem találták otthon, s a megfélemlített csángók, sem Csobán Péterék, sem Corladék nem merték elszállásolni. Tamás László öregember viszont arról tudósított, hogy Bogdăneștiben 700 gazda mindenike tud még magyarul.⁶

1940-ben az egész prezesti plebániához, amelyhez akkor az összes szomszédos falvak hozzátartoztak, 1757 családban 6944 katolikus lélek tartozott.⁷

1993-ban 706 család, illetve 2329 lélek volt a katolikusok száma Prezesten.⁸ 2005-ben 735 családot és 2083 hívő katolikust tartottak nyilván.⁹

1981–1990 közt renoválták a templomot kívülről és belülről is. Betongerendákkal erősítették meg a karzatot, és a stukatúrt aranyle-

¹ Auner, 1908. 81.

² Benchea, 1995. 11.

³ Uo.

⁴ Domokos, 1987. 127. Forrás: Weigand, *Fremde Elemente in der Moldau*.

⁵ Domokos, 1987. 528.; Manuilă, 1938. 537, 32–33.

⁶ Uo. 227.

⁷ Benchea, 1995. 11.

⁸ Gabor, 1996. 210.

⁹ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

mezkékkel rögzítették. A templom udvarán egy barlangot építettek a Lourdes-i Szent Szűz Mária tiszteletére és egy oltárt, ahol szertartást lehet celebrálni. 1991-ben kijavították a földrengés okozta károkat és a plebánia tágas központjában kezdő „noviciusházat” rendeztek be. 1992-ben az első évjáratban 37 barát végzett. Egyházi fenntartású öregház is működik Prezesten. Itt töltötte élete utolsó éveit a híres pap, Gherghina páter, aki Nagypatakon született és Lészpeden volt pap.

Prezest lakói kezdetben szabadparasztok voltak, majd bojári uralom alá kerültek. Megélték a kolostori alárendeltséget, az állami birtoki jobbágysorsot, míg végül ismét ősi földjeik birtokosává válhattak.

Pusztina (Pustiana)

Pusztina a Nagy Tázló folyó bal partján, a Magura nevű domb hajlatában fekszik, 25 km-re Bákótól, 40-re Oneștitől. A községnek, melyhez jelenleg tartozik – Perzsol –, Pusztina a legnagyobb faluja.

Általában úgy tartják, hogy a falu viszonylag új település, a madéfalvi veszedelem után odamenekült székelyek alapították.

Közismert tény, hogy a Mária Terézia által elrendelt székely határőrezredek megszervezése a székelyek heves ellenállásába ütközött. A hagyományos székely jogok csorbítását látták benne, hiszen addig nemesek és szabadok voltak Erdélyben. A felkelést 1764. január 7-én vérbe fojtották: a császári tüzérség az alvó Madéfalvát felgyújtotta, és több mint 400 felkelőt lemészárolt. A megtorlástól való félelmében és az erőszakos besorolástól tartva több ezer székely Moldvába menekült. Sokan Pusztinán, Lészpeden, Lábnyikon és Gajcsánán telepedtek le, mások Bukovinába mentek, s ott falvakat alapítottak.

E helyütt ki kell hangsúlyoznunk egy fontos körülményt. Az osztrák birodalom a török hódoltság idején meggyengült Magyarország és Erdélyország magyarságát elnyomta, azért, hogy könnyebben uralma alatt tarthassa az országot. Ilyenformán a Habsburg-politika az

elmagyartalanítás, és nem az erőszakos magyarosítás politikáját folytatta, ahogy azt D. Martinas könyve tévesen állítja.¹

Az okiratok tanúsága szerint a székelyek már előbb létező magyar falvakban telepedtek le. Ezt a feltételezést látszik alátámasztani Pusztina nevének első említése. Ez mintegy hét évtizeddel korábban, 1697. június 28-án történt Bernardino Silvestri konvertuális (térítő) ferencrendi szerzetes beszámolójában, amelyet ő a szent kongregáció titkáranak, Carlo Augustino Fabroninak küldött.² Ebben az okiratban felsoroltatnak a bákói katolikus püspökséghez tartozó eklézsiák; Pusztina közöttük szerepel. Ez a helység tehát akkor már létezett, mégpedig katolikus lakossággal.

Zöld Péter, az 1781. január 11-én a Batthyány Ignác erdélyi püspökhöz írott levelében, a szomszéd falu, Kömpén nevén említette a Tatros-völgyi települések közt, mint amely, miután ő is gondozta, a kalugerpataki misszionárius atyának van alávetve.³

Az 1792. évi osztrák katonai térképen mint tekintélyes falu szerepelt, „Pustiiian” néven, ahol 62 ház volt, 24 családfő, 40 szolgálatra alkalmas személy, akik 1 ló- és 40 ökörfogatot tudtak kiállítani.⁴

A Misszió prefektusa, Iosif Bonaventura Berardi 1814. május 30-i jelentésében mint a kalugarai plebánia fiókegyházát említette meg.⁵ A Misszió 1850. évi sematizmusa Szent István templomának az építési dátumát 1830-ban jelölte meg. 1848-ban leégett, 1849-ben fából újjáépítették, s 1957-ig létezett, amikor a mai templom felépült. Ez a templom uralja azóta az egész Nagy Tázló völgyét.

Románia nagy földrajzi lexikona (Marele dictionar geografic al României) a valósághoz közelebbi feltételezést közölt: „Úgy mondják, ezt a települést (catun) a Nagy István vajda (Stefan cel Mare) Corvin Mátyással vívott egyik csatája után behozott magyar foglyok alapították.”⁶ Ezt a feltételezést látszik alátámasztani az a tény, hogy Bandinus 1646-ban nem említette meg Pusztinát a Moldvában lévő katoli-

¹ Márтинаș, 1985. 49.

² MCSM *Okmánytár*. 1989. 752.

³ Pater Zöld, 2002. 58.

⁴ Domokos, 1987. 104.

⁵ Gabor, 1996. 211.

⁶ Lahovari et al., V. 1901. 131.

kus helységek sorában. Nem lehet azonban kizárni, hogy ennek a falu elszigeteltsége és jelentéktelen szerepe volt az oka. Azt se feledjük, hogy Bandinus végül is egyetlen Tázló menti falut sem említett meg.¹

A néphagyomány úgy tartja, hogy az első telepesek a pusztának is nevezett tisztáson ütöttek táborot – innen származna a falu elnevezése, Pusztina/Pustiana. (A szó eredetileg a szláv nyelvből került át a magyar és a román nyelvbe, egymáshoz hasonló jelentéssel.)

A századok során a Kárpátok mindkét oldalára telepedett székelyek szoros kapcsolatot tartottak fenn egymással. Kölcsonösen látogatták egymást. A faluban fennmaradt az emléke az 1816-ban Erdélyből érkező bevándorlóknak is, akik az akkori nagy, Erdélyben dúló éhínség miatt lépték át a határt.

1844-ben a falunak 500 lakosa volt.² A 19. század végén 762 lelket számlált, többségükben magyarokat. Volt egy katolikus temploma. A faluban 20 lovat, 441 szarvasmarhát és 90 sertést tartottak.³

Az 1930. évi népszámláláskor az 1153 katolikus lakosból 1146 vallotta magát magyar anyanyelvűnek.⁴ Az 1992. évi népszámláláskor a 2070-ből 2055-en voltak katolikusok. Közülük 53-an vallották magukat magyar nemzetiségűnek.⁵ Táncczos Vilmos egyetemi tanár felmérése alapján a faluban mindenki ismeri és beszéli a magyar nyelvet.⁶

2002-ben a község 2402 katolikus lakosából, akiknek nagy része pusztinai, 370-en magyar, 189-en csángó nemzetiségűnek vallották magukat.⁷ Így a magyarnak, illetve csángónak bejegyzett 559 személy a 20%-ot jóval meghaladó arányt képviselné a településen. 2005-ben 737 család, illetve 2057 lélek katolikus lakosa volt a falunak.⁸

¹ Domokos, 1987. 334–479. *Codex Bandinus*.

² Jerney, 1851. I. 203.

³ Lahovari et al., V. 1901. 131.

⁴ Domokos, 1987. 170.; Manuilă, 1938. 541, 40–41.

⁵ *Moldvai Magyarország*. 2002. XIII. 3. sz. 17.

⁶ Táncczos, 2001. 165.

⁷ *Moldvai Magyarország*. 2002 3. sz. 10.

⁸ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 332.

1880-ban Serafim Feraccioli, Galacból Pusztinára helyezett plebános népi iskolát létesített, amelyben 24 tanulót oktatott.¹ Első magyar iskolája 1948–1952 közt működött. 1951-ben 5 tanerő oktatott 210 tanulót. Pusztinában volt a legnagyobb a magyar iskolában tanulók száma.² A 2003/2004-es iskolai évben vezették be a magyar nyelv oktatását az általános iskolában. Pusztinán elsők között harcolták ki a magyar anyanyelv fakultatív oktatását. Lakói nagy erőfeszítéseket tettek az anyanyelvnek az egyházi szertartásokba való bevezetéséért. Létrejött a Pusztinai Szent István Egyesület, Nyisztor Tinka elnöke alatt. Felvilágosító tevékenységük eredménye, hogy a helyiek egyre inkább vállalni merik nemzeti identitásukat.

A település templomát 1830 előtt építették és Szent István magyar király tiszteletére szentelték fel. Pusztina az egyetlen helység Moldvában, ahol nem tudták leváltani a templom magyar védőszentjét.

Az 1864. évi földreform alkalmával 80 gazdaság, tehát gyakorlatilag mindegyik család földet kapott. 1921-ben újabb földosztásra került sor, de a falusiak ezúttal Garófán kaptak parcellákat, a falutól több mint 120 kilométerre, ahol új falurészt alakítottak ki, Foksánytól északra, 10 kilométernyire.

Pusztina falu részei: Aj vagy Fenék, ez a legrégebb; Középszer, a falu központja a templommal; Felsőszer vagy Felszeg, a település északnyugati része; következik Külsőszer, majd Újszer vagy Újrész. A falu határában megművelt területek: Bonyha, Fekete Lábak, Fehér. Legelők: Izláz, Nyomás, Pártyét. Erdő: Pusztinai erdő. (A Csutakos és a Vágás helyeken már kivágták a fákat.) A környező magaslatok: a Falu hegye és a Magura; Pojána nevű hely. Ott egykor falu állt, de régen elpusztult.

1948 és 1955 között a faluban anyanyelvi iskola is működött. Ebben a rövid időszakban több pusztinai fiatal indult el az értelmiségi pályán, mint az anyanyelvi iskolák megszűnését követő két teljes évtized alatt.

Az 1968-as közigazgatási reform előtt Pusztina Grigoreni községhez tartozott. De a falu föllázadt ez ellen, az emberek azt követelték,

¹ Gabor, 1996. 212.

² Orbán, (1951) 2004. 343.

hogy ne tartozzanak többé a régi községközponthoz, csatolják őket Perzsolhoz (Pârjol). A bizottság, amely kivizsgálta a kérést, úgy döntött, helyt kell adni a lakosság óhajának. Grigorenit is egy másik községközponthoz csatolták; Scortenihez vagyis Eszkorcénhoz (ahogy a környékbeli magyar katolikusok hívják).

Pusztina szülötte Ősz Erős Péter, a *Csángó Újság* szerkesztője, majd a *Moldvai Magyarság* főszerkesztője (1991–1998 között).